

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійна програма	«Банківський менеджмент»
форма навчання	очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Управління ліквідністю банку»
(назва теми)

здобувача Редька Ігоря Сергійовича
(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

д.е.н., професор,

завідувач кафедри банківської справи та страхування
(наукова ступінь, учене звання, посада)

(підпис)

Примостка Л.О.
(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор

(підпис)

Примостка Л.О.

Київ 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 80 сторінок, 13 таблиць, 10 рисунків, список використаних джерел з 80 найменувань.

«Управління ліквідністю банку»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є система управління ліквідністю банку.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин з приводу управління та регулювання ліквідності банківських установ.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – дослідження теоретичних засад ліквідності банків та аналіз управління ліквідністю банку на прикладі АТ «СЕНС БАНК».

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити та узагальнити теоретичні засади поняття «ліквідність» банку;
- систематизувати методи оцінки та стратегії управління ліквідністю в банку;
- вивчити міжнародний досвід управління банківською ліквідністю;
- провести порівняльний аналіз стану ліквідності банківської системи та окремих банків;
- проаналізувати поточний фінансовий стан АТ «СЕНС БАНК»;
- надати оцінку організації та стратегіям управління ліквідністю в АТ «СЕНС БАНК»;
- запропонувати напрями вдосконалення управління ліквідністю банку;
- надати рекомендації банку щодо стратегій та методів управління ліквідністю в періоди турбулентності на прикладі АТ «СЕНС БАНК».

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Систематизовано наукові погляди на трактування поняття «ліквідність банку», здійснено класифікацію методів оцінки ліквідності банку, проаналізовано стратегії управління ліквідністю в банку, розглянуто міжнародний досвід управління ліквідністю в банку.

Практичне значення отриманих результатів. Полягає у виявленні найбільш ефективних способів та методів управління ліквідністю банку, зокрема в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища. Результати, отримані на базі АТ «СЕНС БАНК», можуть бути впроваджені у практику банківської діяльності з метою удосконалення управління ліквідності банку для забезпечення його стійкості та платоспроможності за будь-яких умов.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи - 2024.

Рік захисту роботи - 2024.

Ключові слова: ліквідність банку, процес управління банківською ліквідністю, методи оцінки ліквідності банку, стратегії управління ліквідністю банку, аналіз фінансового стану банку, напрями вдосконалення управління ліквідністю банку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ.....	6
1.1 Теоретичні засади поняття «ліквідність» в банку.....	6
1.2 Методи оцінки та стратегії управління ліквідністю в банку.....	12
1.3 Міжнародний досвід управління банківською ліквідністю.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «СЕНС БАНК».....	24
2.1 Порівняльний аналіз стану ліквідності банківської системи та окремих банків.....	24
2.2 Аналіз фінансового стану АТ «СЕНС БАНК».....	32
2.3 Оцінка організації та стратегії управління ліквідністю в АТ «СЕНС БАНК»....	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	55
3.1 Напрями вдосконалення управління ліквідністю банку.....	55
3.2 Рекомендації банку щодо стратегій та методів управління ліквідністю в періоди турбулентності на прикладі АТ «СЕНС БАНК».....	61
ВИСНОВКИ.....	70
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті постійних змін в економічній, політичній і соціальній сферах погляди на проблеми сучасних банків і всієї внутрішньої банківської системи радикально змінюються. Кризові явища постійно кидають виклик банкам і спонукають їх виявляти і використовувати нові інструменти для мінімізації ризиків. Основне завдання фінансової установи в сучасних умовах — забезпечити ліквідність, оскільки банк визначає та гарантує баланс коштів відповідно до своїх потреб, рівня надійності та можливостей на ринку.

Однією з основних характеристик діяльності банку є його ліквідність. Через брак ліквідності банки не можуть повною мірою виконувати свої початкові функції, своєчасно погашати свої зобов'язання перед кредиторами і вкладниками і зберігати платоспроможність.

Надлишкова ліквідність свідчить про те, що керівництво банку не може ефективно використовувати наявні ресурси. У контексті сучасних економічних перетворень та глобалізації управління ліквідністю має бути головним пріоритетом у діяльності будь-якого банку.

Банки приділяють все більше уваги управлінню ліквідністю через зростаючу конкуренцію між банками, зростаючу нестачу банківських ресурсів і невизначеності економічного середовища.

Ліквідність — важлива системна характеристика банків, що демонструє їх фінансову стабільність, розширює обсяг активних операцій і підвищує здатність банків протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій.

Ефективне управління ліквідністю є необхідною умовою для забезпечення безперебійної роботи банків, оптимального розподілу та використання банківських ресурсів. В кожному банку необхідно розробити відповідний фінансовий механізм, оскільки основною метою управління ліквідністю банку є забезпечення адекватної ліквідності при максимальному підвищенні прибутковості.

Обґрунтування створення фінансових механізмів управління ліквідністю банків, визначення, розробка та вдосконалення їх елементів сприятимуть

забезпеченню конкурентної переваги банків та зміцненню спроможності банків протистояти виникненню криз ліквідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи провідних вчених присвячені теоретичним аспектам, що визначають підхід до трактування категорії «банківська ліквідність» і вивчення ефективності інструментів управління в сучасних умовах, такими дослідниками є В. Пугачова, Т. Крішталь, Л. Миненко, О. Еркес, О. Руденко, В. Волкова, І. Косарев, Д. Крамська та інші.

Однак, незважаючи на значні наукові результати, отримані вченими, управління ліквідністю банків досі було слабо розвинене як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної магістерської роботи є дослідження теоретичних засад ліквідності банків та аналіз управління ліквідністю банку на прикладі АТ «СЕНС БАНК».

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання:

- дослідити та узагальнити теоретичні засади поняття «ліквідність» в банку;
- систематизувати методи оцінки та стратегії управління ліквідністю в банку;
- вивчити міжнародний досвід управління банківською ліквідністю;
- провести порівняльний аналіз стану ліквідності банківської системи та окремих банків;
- проаналізувати поточний фінансовий стан АТ «СЕНС БАНК»;
- надати оцінку організації та стратегіям управління ліквідністю в АТ «СЕНС БАНК»;
- запропонувати напрями вдосконалення управління ліквідністю банку;
- надати рекомендації банку щодо стратегій та методів управління ліквідністю в періоди турбулентності на прикладі АТ «СЕНС БАНК».

Об'єктом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є система управління ліквідністю банку.

Предметом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є сукупність економічних відносин з приводу управління та регулювання ліквідності банківських установ.

Методи дослідження. У кваліфікаційній магістерській роботі використовуються методи аналізу загальних економічних показників, діалектичні методи, математичні, статистичні та спостережні, які визначають напрямок та вирішення проблеми.

Інформаційною базою дослідження є теоретичні положення та емпіричні дані, опубліковані у галузевих інформаційно-аналітичних дослідженнях, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані з мережі Інтернет, звіти банківських установ, наукові статті, реферати, статистичні звіти НБУ та комерційних банків, дані та фінансова звітність АТ «СЕНС БАНК».

Результати кваліфікаційної магістерської роботи можуть використовуватися в процесі удосконалення системи управління ліквідністю банку (зокрема АТ «СЕНС БАНК»).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1 Теоретичні засади поняття «ліквідність» в банку

В останні роки фінансові ринки є сильно мінливими і динамічними через високу конкуренцію між їх учасниками, розвиток передових технологій. Основною метою функціонування цих фінансових інститутів є забезпечення та сприяння соціально-економічному розвитку не тільки окремих регіонів, а й держави в цілому. Досягнення цієї мети досягається за рахунок перерозподілу капіталу, тобто залучення вільних грошових ресурсів, і перерозподілу цих ресурсів між регіонами, де це необхідно.

Але в банківському процесі існує проблема, пов'язана з дисбалансом в кількості і терміни залучених і виділених ресурсів. Тобто деякі фінансові втрати виникають через низьку ліквідність активів фінансових установ.

Термін «ліквідність» (від лат. Liquidus - ліквідний, текучий) буквально означає «легкість продажу, перепродажу і переведення в готівку важливих активів». За визначенням, єдиного підходу до поняття банківської ліквідності в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених немає [1].

Варіанти трактування вченими-економістами поняття «ліквідність» наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Визначення економічної сутності поняття «ліквідність»

Вчений	Визначення поняття
А. П. Дорошенко	Показник, що характеризує спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства.
І. П. Ткаченко	Здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття необхідних платежів.

Продовження таблиці 1.1

О. Я. Базилінська	Показник, що характеризує можливість надходження грошових коштів не лише за рахунок реалізації активів, але й за рахунок залучення додаткових зовнішніх коштів.
І. О. Школьник	Ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.
М.М. Бердар	Здатність підприємства швидко продати активи й оплатити свої зобов'язання.
Е. О.Соколова	Ліквідність балансу забезпечується платіжними засобами за рахунок внутрішніх джерел, а ліквідність підприємства – його можливостями щодо залучення зовнішніх позикових коштів.
Дж. М. Кейнс	Ліквідність розглядається з позиції бажання суб'єктів господарювання отримувати дохід в грошовій формі.
Н. Ю. Захарова	Ліквідність балансу характеризується станом активів та їх співвідношенням з поточними зобов'язаннями. При цьому має значення можливість суб'єкта господарювання обернути активи у готівку та погасити власні платіжні зобов'язання. А отже, строк перетворення активів у готівку повинен відповідати строку погашення платіжних зобов'язань.

Джерело: [2-6]

Отже, ліквідність відображає здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними ресурсами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти.

У банківській енциклопедії поняття "ліквідність" трактується так [7]:

- можливість реалізовувати, продавати і конвертувати мобільні матеріальні та інші цінності за реальні гроші;
- здатність банківського бізнесу своєчасно виконувати свої кредитні та фінансові зобов'язання, здатність конвертувати відповідні активи в грошові кошти для погашення своїх боргів.

Найчастіше вітчизняні вчені трактують ліквідність банків як здатність банків погашати свої борги. Однак сучасна економічна думка визначає ліквідність банків не тільки як дисбаланс між активами і зобов'язаннями, але і як здатність кредитних коштів задовольняти потреби своїх клієнтів.

Ж. М. Довгань розглядає ліквідність банку як ліквідність активів банку, що забезпечує виконання раніше прийнятих зобов'язань і вимог, що виникають в ході його діяльності [8].

І. Б. Івасів визначає "банківську ліквідність" як здатність банку виконувати свої зобов'язання, задовольняти заявки на отримання позики, що відповідають критеріям кредитування [9].

Таким чином, ліквідність розглядається як здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання, а також як готовність при необхідності задовольняти потреби клієнтів у коштах.

Ліквідність - одна з важливих системних характеристик вітчизняних банків, фінансова стабільність якої демонструє здатність активно працювати на ринку банківських послуг, діяти в суперечливій і несприятливій обстановці і мінімізувати ризик збитків у кризових ситуаціях [10].

Категорія «ліквідність банківської системи» характеризує здатність банківської системи (центрального банку і комерційних банків) в нормальних умовах функціонування економіки своєчасно (залежно від терміновості зобов'язань) в повному обсязі виконувати всі передбачені зобов'язання перед міжнародними валютно-фінансовими інституціями, урядом, вкладниками, кредиторами та кредиторами банків, а також спроможність залучати кошти фізичних та юридичних осіб на зовнішніх та внутрішніх фінансових ринках з метою задоволення платоспроможного попиту суб'єктів економіки як в готівковій, так і безготівковій грошових формах.

Таким чином, згідно з визначенням, ліквідність банківської системи включає в себе не тільки ліквідність банків другого рівня, а й ліквідність банків першого рівня, тобто центрального банку, як показано на рисунку 1.1.

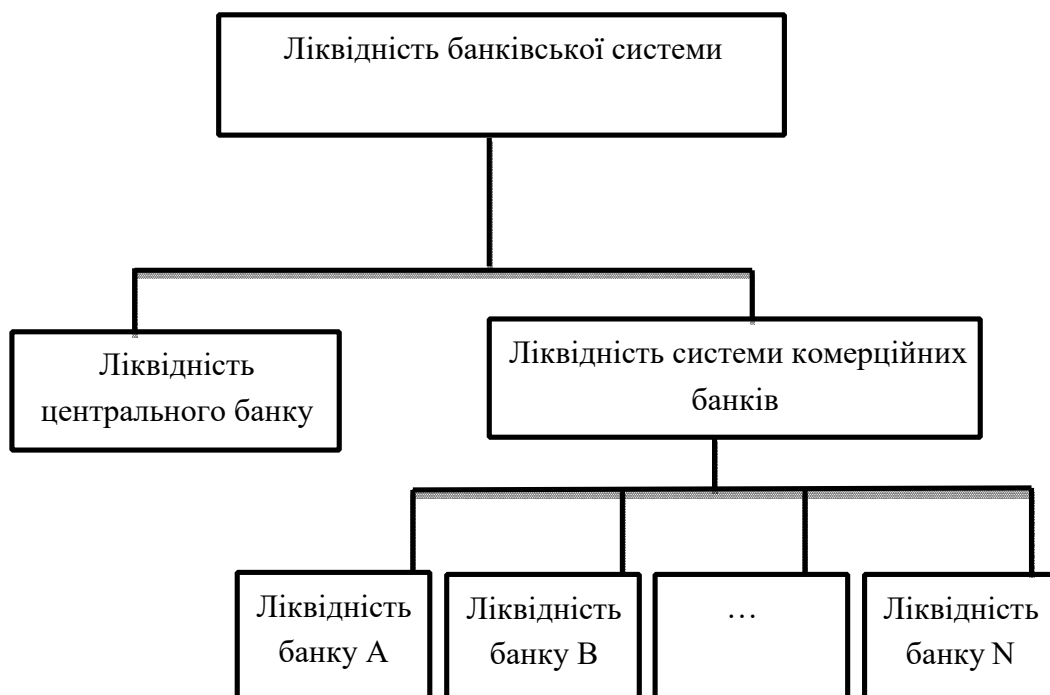

Рисунок 1.1 - Ліквідність банківської системи

Джерело: [11]

Отже, ліквідність банківської системи визначається не як ліквідність банківських установ другого рівня, а як ліквідність системи комерційних банків і центрального банку в цілому.

Ліквідність банків слід розглядати як багаторівневу систему категорій, що об'єднує вищевказані категорії. Іншими словами, ліквідність банку заснована на процесі постійної підтримки між 3 елементами: капіталом банку, коштами, які він залучає і регулює за допомогою оперативного управління своїми структурними елементами.

Сьогодні вітчизняні банки працюють в умовах підвищеного ризику, а ліквідність банку є основною умовою його фінансової діяльності. У зв'язку з цим необхідно використовувати ефективні інструменти регулювання ліквідності вітчизняних банків. Це забезпечить своєчасний моніторинг і прийняття ефективних заходів, які допоможуть знизити ризик банківського дисбалансу в процесі залучення короткострокових ресурсів для фінансування довгострокових проектів.

У міжнародній і вітчизняній банківській справі існують чотири теорії управління ліквідністю, які є проявом двох загальних підходів до управління активами і пасивами фінансових установ (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 - Теорії управління ліквідністю

Джерело: [12]

Теорія комерційних позик бере свій початок з XVIII століття. Комерційні банки повинні вкладати активи в короткострокові кредити, які своєчасно погашаються при стабільному рівні ділової активності [12].

Наступною теорією управління ліквідністю банків є теорія переміщення (трансформації) активів. Ця теорія базується на твердженні, що банківські установи є ліквідними, якщо їх активи можуть бути переміщені або продані іншим кредиторам або інвесторам за готівку.

Новітньою теорією управління ліквідністю, пов'язаною з управлінням активами, є теорія очікуваної прибутковості. Відповідно до цієї теорії, ліквідність

банку може бути передбачена, якщо майбутній дохід позичальника заснований на графіку платежів з погашення кредиту.

Теорія очікуваного доходу не заперечує використання попередніх теорій, але підкреслює, що взаємозв'язок між доходом позичальника і погашенням кредиту є більш важливою, ніж забезпечення кредиту. Теорія також стверджує, що на ліквідність банків може вплинути зміна структури погашення кредитів та інвестицій. Наприклад, короткострокові кредити промисловим підприємствам більш ліквідні, ніж довгострокові.

Іншою сферою управління ліквідністю в банках є теорія управління боргом або теорія фінансування. Ця теорія базується на наступних твердженнях:

По-перше, комерційні банки можуть вирішувати проблеми з ліквідністю шляхом залучення додаткових коштів на ринку капіталу. Це твердження знайшло своє втілення в західних країнах.

По-друге, банківські установи можуть забезпечити ліквідність, позичаючи кошти у центрального банку та інших банків.

У широкому сенсі пасивне оперативне управління-це діяльність, пов'язана із залученням коштів від вкладників та інших кредиторів, а також визначенням відповідного поєднання джерел фінансування для конкретної фінансової установи.

Переваги теорії фінансування [13]:

- теорія дозволяє фінансовим установам не змінювати структуру активів;
- у фінансових установ є можливість залучати кошти із зовнішніх джерел, які, в свою чергу, можуть замінити високоліквідні активи, що не приносять прибутку;
- залучаючи гроші на грошовому ринку, банки можуть уникнути дострокового продажу довгострокових прибуткових активів.

Проте, теорія фінансування має свої недоліки:

- залучені ресурси носять короткостроковий характер, що збільшує ризик виникнення дисбалансів між активними і пасивними операціями, ця проблема пов'язана з тим, що банки надають кошти господарюючим

суб'єктам в середньостроковій і довгостроковій перспективі за рахунок короткострокових зобов'язань;

— залежність фінансових інститутів від фінансових ринків. Комерційні банки, які постійно залучають гроші на грошовому ринку, залежать від нього, що негативно позначається на ліквідності банків під час кризи на цьому ринку. Тобто, коли настане криза на грошовому ринку, виникне нестача коштів і здатність фінансових інститутів залучати гроші на цьому ринку знизиться;

— через залучення позикових коштів банк несе додаткові витрати на отримані кошти і це проявляється у вигляді відсотків на залучені кошти.

Таким чином, ліквідність є однією з найважливіших системних характеристик банків, фінансова стабільність якої демонструє здатність активно працювати на ринку банківських послуг, діяти в суперечливій і несприятливій обстановці і мінімізувати ризик збитків у кризових ситуаціях.

1.2 Методи оцінки та стратегії управління ліквідністю в банку

В своїй діяльності фінансові установи стикаються з багатьма фінансовими проблемами. Однією з таких проблем є підтримка оптимальної структури балансу для забезпечення високої прибутковості за допустимого ризику ліквідності. Банки вирішують цю проблему, використовуючи методи та інструментарій управління банківською ліквідністю.

Управління ліквідністю банків включає в себе такі напрямки реалізації [14]:

- стратегії управління ліквідністю;
- методи управління ліквідністю;
- методи оцінки потреби в ліквідних коштах.

Підходи до реалізації напрямів управління ліквідністю фінансових інститутів систематизовано на рисунку 1.3.

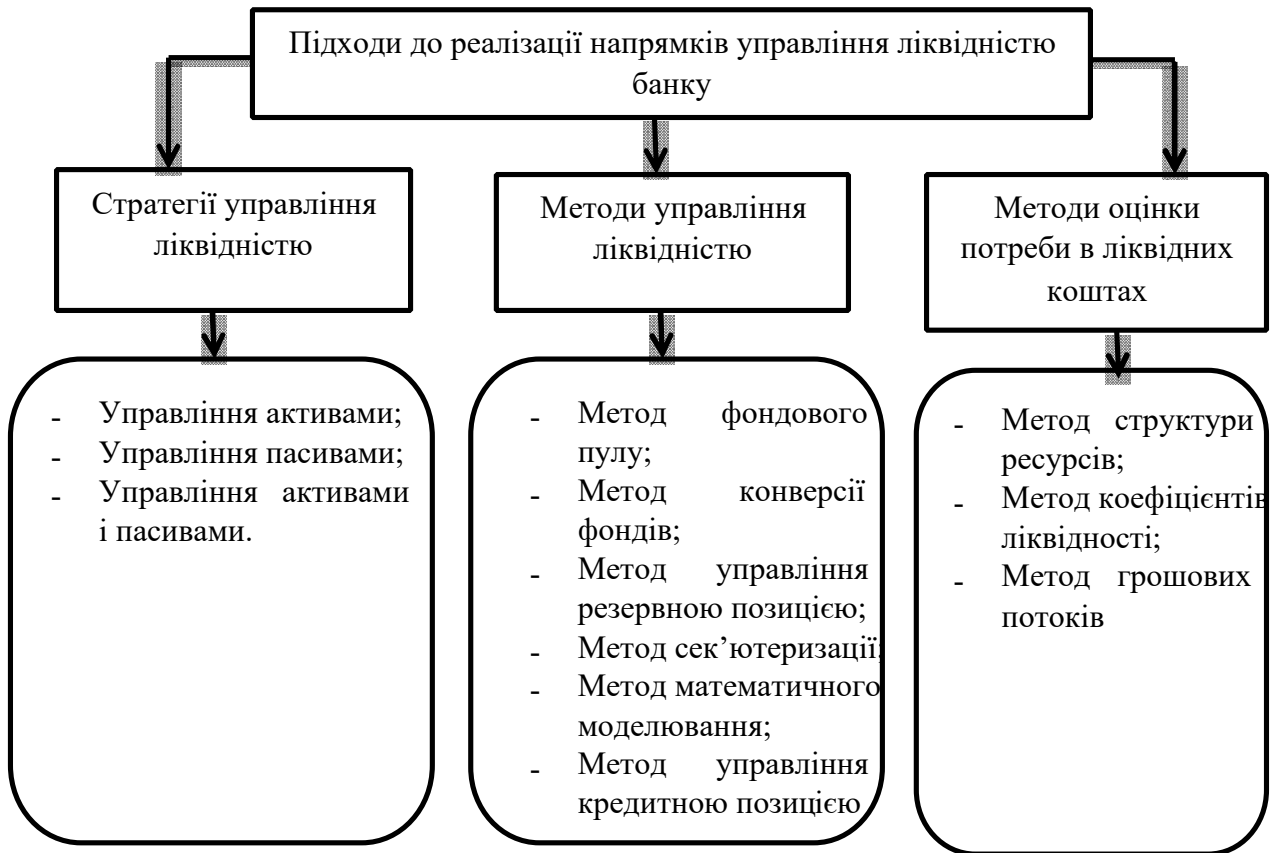

Рисунок 1.3 - Підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку

Джерело: [15]

У світовій банківській справі існує три стратегії управління ліквідністю: управління активами, управління пасивами, управління активами та пасивами.

Ліквідність є найстарішим способом задоволення потреб банків в інструментах управління ліквідністю є управління активами. Управління активами передбачає накопичення ліквідних коштів банківськими установами у вигляді готівки та цінних паперів, які можуть бути швидко реалізовані.

При необхідності в ліквідних ресурсах вибрані активи продаються до тих пір, поки банк повністю не задовольнить потреби клієнта в готівці. Ця стратегія менш ризикована, ніж стратегія управління боргом, але одночасне накопичення великої кількості високоліквідних активів знижує прибутковість банку.

Основні вимоги до ліквідних засобів [16]:

— наявність ринку для швидкої конвертації в готівку;

- стабільність цін на ринку. Тобто ринок повинен бути в змозі прийняти всі пропоновані активи без істотного зниження ціни;
- оборотність і можливість повернення початкових інвестицій з мінімальним ризиком.

Недоліки стратегії управління активами:

- наявність альтернативної вартості активів;
- витрати, пов'язані з продажем активів;
- необхідність продажу першокласних прибуткових активів.

Наступною стратегією управління ліквідністю банківської установи є управління пасивами, яку також називають стратегією запозичення ліквідних засобів. Стратегія реалізується шляхом залучення додаткових коштів з ринку в кількостях, достатніх для покриття всього очікуваного попиту на високоліквідні ресурси.

Банківські кредити використовуються тільки тоді, коли банк дійсно потребує високоліквідних коштів, і допомагають уникнути дострокового продажу прибуткових активів, віддаючи перевагу високоліквідним активам, які не приносять прибутку. Однак стратегії управління боргом є найбільш ризикованими з усіх трьох стратегій. Небезпека управління боргом полягає в можливості зміни процентних ставок на грошовому ринку і можливості залучення додаткових коштів, тобто доступності залучених коштів.

Основні вимоги до ліквідних засобів [17]:

- можливість запозичення ліквідних коштів. Фінансові установи повинні надавати доступ до зовнішніх джерел для запозичення ліквідних коштів;
- точно оцінювати потреби в ліквідних коштах, тобто визначати терміни і обсяг необхідних високоліквідних ресурсів;;
- аналізувати динаміку і надійно прогнозувати зміни ринкових умов, знижуючи ризик коливань процентних ставок;

До основних недоліків управління ліквідністю за допомогою управління боргом відносяться:

- підвищений процентний ризик. Зміни процентних ставок на грошовому ринку можуть призвести до "відтоку" коштів з банків.;
- скорочення пропозиції інших банків у разі певних фінансових труднощів;
- можливість збільшення вартості придбання ліквідних ресурсів, що може бути результатом підвищення процентних ставок на фінансових ринках.

Через високу вартість стратегій управління активами та високий ризик стратегій управління боргом банки повинні використовувати збалансовані стратегії управління активами та боргом.

Стратегія управління активами та пасивами поєднує в собі дві попередні стратегії управління ліквідністю. Відповідно до цієї стратегії, частина попиту на ліквідність акумулюється у вигляді швидко продаваних цінних паперів і депозитів в інших банках, а також за рахунок відкритих кредитних ліній в інших банках.

Попит на ліквідні кошти задовольняється за допомогою короткострокових позик від банків-кореспондентів. Якщо потрібна довгострокова ліквідність, вона реалізується за допомогою короткострокових і середньострокових позик.

Стратегія управління активами та пасивами дозволяє комерційним банкам компенсувати недоліки двох попередніх стратегій. У той же час ця стратегія допомагає банкам мінімізувати втрати від створення надлишкових резервів ліквідності і процентного ризику при залученні позикових коштів в період дефіциту ліквідності. Основна проблема збалансованої стратегії управління активами і пасивами полягає в тому, що банківська установа може досягти оптимального співвідношення між накопиченою ліквідністю і залученими ліквідними коштами.

Кожна фінансова установа використовує певні методи управління ліквідністю як частину своєї стратегії управління ліквідністю. В економічній літературі розглядаються наступні основні методи управління ліквідністю [18]:

- метод фондового пулу (метод загального фонду коштів);

- метод конверсії фондів (метод розподілу активів);
- метод управління резервною позицією;
- метод сек'юритизації;
- метод математичного моделювання;
- метод управління кредитною позицією.

Метод фондового пулу полягає в порівнянні загальної потреби в ліквідності і всіх джерел її покриття. Тобто суть цього методу проявляється в тому, що всі банківські ресурси, отримані з різних джерел, вважаються загальними засобами.

Основним завданням банківських установ є створення відповідних первинних і вторинних резервів для забезпечення ліквідності. Первинний резерв повинен включати високоліквідні активи, тобто готівкові кошти в касі і на кореспондентських рахунках. До вторинних активів належать державні облігації, векселі та облігації провідних банків, банківські акцепти та інші активи.

Наступним способом управління ліквідністю банку є метод конверсії фондів, тобто конвертація активів. Суть методу полягає в тому, що ресурси банку розподіляються відповідно до критеріїв швидкості переміщення. Умовою для застосування методу розподілу активів є наявність декількох центрів ліквідності та прибутковості в центрі банку. Перевага цього методу полягає в зниженні частки оборотних коштів і вкладенні додаткових коштів в кредити та інвестиції, що призводить до збільшення прибутку.

Найбільш небезпечним способом управління ліквідністю є управління банківськими резервними позиціями. Суть методу полягає в тому, що комерційні банки визначають обсяг резервних коштів, але не створюють його заздалегідь, замінюючи його тільки джерелом поповнення ліквідними коштами. Цей метод вигідний банкам, оскільки надлишкові ліквідні грошові кошти не осідають в резервних фондах, а інвестуються в прибуткові активи, які підвищують прибутковість банку.

Основними недоліками методу управління резервною позицією є [19]:

- можливість зміни процентних ставок на грошовому ринку, що може призвести до величезних збитків для банків;

— можливість залучення додаткових ліквідних коштів, які покривають потреби банків у ліквідності. Комерційні банки можуть виявитися не в змозі залучити необхідний обсяг ліквідних коштів. Така ситуація виникає під час кризи на фінансових ринках, де не вистачає ліквідних коштів.

Методи сек'юритизації передбачають переведення банківських активів у цінні папери. Забезпечення здійснюється не тільки шляхом укладення кредитних договорів, а й шляхом використання векселів (для короткострокових позик) і облігацій (для довгострокових позик). Однак, цей метод не використовується в Україні через низький рівень розвитку ринку цінних паперів та відсутність законодавчої бази, що регулює процес сек'юритизації.

Найбільш перспективним методом, порівняно з іншими методами управління ліквідністю, є метод математичного моделювання. Відмінною особливістю даного методу є оперативне управління як активами, так і пасивами з урахуванням рівня ліквідності. Метод має широке практичне застосування, що дозволяє керівництву банку приймати необхідні управлінські рішення і прогнозувати результат тих чи інших рішень. Методи математичного моделювання дозволяють адаптувати управлінські рішення до економічних умов і хибним прогнозам. Основним недоліком цього методу є те, що його складно використовувати на практиці через відсутність співробітників банку, що володіють певними знаннями і навичками.

Ще одним методом управління ліквідністю є управління кредитною позицією. Суть методу полягає в тому, що банківська установа враховує обсяг коштів, які можуть бути вивільнені в результаті інвестування кредиту, беручи до уваги не тільки довгострокові активи за строками погашення, а й продаж існуючих кредитів. Метод оцінки потреби в ліквідних коштах є невід'ємною частиною системи управління ліквідністю банківських установ. Даний підхід до управління ліквідністю заснований на [20]:

- методі структури ресурсів;
- методі коефіцієнтів ліквідності;
- методі грошових потоків.

Метод структури ресурсів передбачає, що банки встановлюють певну відповідність між різними джерелами фінансування і сферами їх використання. Суть цього методу полягає в тому, що частина ресурсів, зібраних з джерел, що змінюються (фонди до запитання), інвестується в короткострокові активи, а друга частина, зібрана з більш стабільних джерел (строкові депозити), направляється в довгострокові активи.

Відповідно до методу структури ресурсів розраховується загальний резерв ліквідних коштів за депозитами та недепозитними зобов'язаннями банку, розраховується загальна потреба банку в ліквідних коштах. Недоліком цього методу є прогнозування ліквідності, яке не враховує термін дії певних депозитів і кредитів банківських установ. При здійсненні поточних платежів резерви ліквідності банку можуть бути недостатніми або надмірними.

Найпростішим і найпоширенішим способом визначення потреби банку в ліквідних коштах є метод коефіцієнтів ліквідності. Метод передбачає визначення ліквідності балансу, стабільності зобов'язань банківських установ і розрахунок ряду коефіцієнтів, що відображають потреби в ліквідних ресурсах.

Коефіцієнтний метод включає в себе наступні 3 групи коефіцієнтів [21]:

- коефіцієнти для розрахунку обсягу і структури зобов'язань банківських установ;
- коефіцієнти для визначення обсягу і структури ліквідних коштів, які відображаються на балансі банку;
- фактор, що відображає здатність фінансових інститутів виконувати свої зобов'язання за рахунок ліквідних коштів.

Використання коефіцієнтного методу для визначення потреби в ліквідних засобах неефективно, так як не завжди можливо відразу об'єктивно оцінити ситуацію, що склалася, оскільки при цьому аналізуються індивідуальні та загальні коефіцієнти. Цей метод може використовуватися тільки в якості додаткового методу при управлінні ліквідністю банків.

Наступним способом визначення потреб банку в ліквідності є метод руху грошових потоків. Основною відмінністю цього методу від попередніх двох

методів є можливість прогнозувати обсяг ліквідних коштів на більш тривалий період часу. Метод передбачає вимірювання вхідних і вихідних грошових потоків для забезпечення одночасного отримання з урахуванням розриву в ліквідності банку, викликаного невідповідністю між обсягом джерел фінансування і напрямком використання коштів протягом певного періоду. Відмінною особливістю методу грошових потоків є те, що всі надходження фінансових установ розглядаються як єдиний потік, який не розрізняється за джерелом фінансування, і це вважається істотним недоліком даного методу. У процесі оцінки потреби в ліквідних коштах враховуються фактичні та очікувані грошові потоки, а різниця між запланованими надходженнями та використаними коштами відображає очікуваний дефіцит ліквідності або чисту ліквідну позицію банку.

Негативні значення чистих ліквідних позицій підривають фінансову стійкість банків. Якщо наявні ліквідні кошти перевищують обсяг використання, розрив ліквідності банку буде позитивним ($GL > 0$). Якщо розрив ліквідності позитивний, то надлишок ліквідних коштів спрямовується на покупку прибуткових активів. Якщо потреба в ліквідних коштах перевищить їх доступність, у банківської установи виникне негативний розрив ліквідності ($GL < 0$) [22]. Така ситуація призводить до того, що банки змушені додатково збільшувати ліквідні кошти за рахунок продажу активів або додаткової привабливості пасивів.

Таким чином, система управління ліквідністю банку включає такі підходи, як стратегії управління ліквідністю, методи управління ліквідністю та методи оцінки потреби в ліквідних коштах. Аналіз цих стратегій і того, як банки керують ліквідністю, показує, що вони неефективні в чистому вигляді. В результаті ці підходи використовуються в сучасній банківській справі для управління складною ліквідністю. Вибір стратегії та методу управління залежить від розміру та фінансового становища фінансової установи, кваліфікації персоналу та політики банку в цілому.

1.3 Міжнародний досвід управління банківською ліквідністю

Комерційні банки відіграють головну роль у забезпеченні фінансової стійкості не тільки банківської системи, а й держави та суспільства в цілому, тому банківська діяльність є одною із найбільш регульованих державою у напрямку забезпечення фінансової стійкості комерційних банків.

У більшості країн світу банківське регулювання здійснюють центральні банки, наприклад, в Україні цим займається Національний банк України, а в США Федеральна резервна система.

Зарубіжна практика показує, що в розвинених країнах, де банківська система більш надійна, система нормативів ліквідності центральних банків складається з 1 або 2 показників.

Так, у Великобританії комерційні банки звітують перед центральним банком (ЦБ) за єдиним показником ліквідності. Цей показник розраховується як співвідношення готівкових коштів, коштів на рахунках ностро, цінних паперів і векселів з терміном погашення до 1 року. Стандартне значення цього показника становить не менше 12,5%. На додаток до цього розрахунку коефіцієнтів ліквідності банки Великобританії розраховують додаткові показники ліквідності для внутрішніх потреб [23].

У Сполучених Штатах стандарти банківської ліквідності для банків не встановлені. Така ситуація викликана високим рівнем розвитку банківської системи в цій країні, де регулювання банківської ліквідності покладено на керівництво банку, а не на регулюючий орган. Менеджери комерційних банків США використовують 5 показників для оцінки ліквідності банку:

Відношення кредитів до депозитів. Цей показник відображає ступінь фінансування кредитного портфеля структурою депозиту банку. Базове значення цього показника становить не менше 80%.

Чиста залежність від неосновних джерел фінансування. Цей показник визначає рівень надійності щодо можливості доступу до фінансування на професійних грошових ринках і розраховується як відношення різниці між сумою

основного боргу і короткострокових інвестицій до суми довгострокового боргу. Мінімальне значення цього показника становить 20%.

Коефіцієнт чистих короткострокових зобов'язань. Цей показник визначає залежність фінансування активів за рахунок короткострокових зобов'язань. Цей коефіцієнт розраховується як відношення різниці між короткостроковими зобов'язаннями, термін погашення яких менше року, і короткостроковими активами, термін погашення яких менше року, до загальної суми активів. Мінімальний розмір цього коефіцієнта становить 20%.

Відношення грошової ліквідності до загальної суми зобов'язань. Цей коефіцієнт дозволяє оцінити здатність банківських установ задовольняти потреби в ліквідності за рахунок високоліквідних активів. Цей показник розраховується як відношення чистих оборотних активів до загальної суми зобов'язань. Низьке значення цього коефіцієнта означає, що банк, швидше за все, задовольнить потреби в ліквідності за рахунок продажу невеликої кількості активів або використання ресурсів фінансового ринку.

Негативною стороною низького значення цього показника є вразливість банківських установ при кредитуванні учасників фінансового ринку, які чутливі до коливань ринку. Стандартне значення даного показника становить не більше 8%.

Показник надійності оптового фінансування. Даний показник відображає частку ринкових (оптових) джерел фінансування в загальній сумі боргу. Цей критерій розраховується як відношення загальної суми запозичень, яка збільшується на суму депозитів, зібраних через фінансових посередників, до загальної заборгованості банку.

У Федеративній Республіці Німеччина система коефіцієнтів банківської ліквідності складається з наступних 2 показників [24]. Коефіцієнт короткострокової ліквідності фінансових установ. Даний показник розраховується як співвідношення суми короткострокових і середньострокових інвестицій строком до 4 років і обсягу залучених ресурсів строком до 4 років. Критерії довгострокової ліквідності банківських установ. Цей критерій розраховується як співвідношення довгострокових активів і пасивів з відповідним періодом більше 4 років.

Центральні банки та інші державні регулятори регулюють не лише ліквідність окремих банківських установ, а й ліквідність усієї банківської системи. Регулювання ліквідності банківської системи є частиною грошово-кредитної політики кожної країни, оскільки основною метою цієї політики є підтримка стабільності банківської системи. Оптимальний рівень ліквідності банківської системи є основою її платоспроможності та стабільності, що є необхідною умовою стабільного економічного розвитку. У той же час недостатня і надлишкова ліквідність негативно позначається на стабільності і надійності не тільки банківської системи, а й економіки в цілому.

Недостатня ліквідність банківської системи - це нездатність банків погашати свої борги, що призводить до відтоку капіталу з даного сектора, і результатом цього процесу є банківська діяльність. Надлишкова ліквідність банківської системи призводить до розвитку інфляційного процесу в країні і зниження ефективності грошово-кредитної політики в цілому.

Світовий досвід показує, що найбільші фінансові операції відбуваються на відкритому ринку країн з активною процентною політикою за офіційним курсом центрального банку або за курсом, близьким до нього. Як правило, в цих країнах операції на відкритому ринку здійснюються за допомогою кредитних або депозитних тендерів. Тому в цих країнах офіційна ставка центрального банку є базовим курсом, що визначає вартість коштів на ринку. Зміни процентних ставок вказують на зміни в політиці центрального банку і, отже, впливають на досягнення цільових показників інфляції через різні канали передачі валюти.

В країнах, де центральні банки проводять операції зі стерилізації, тобто операції, спрямовані на мінімізацію надлишкової ліквідності, основною процентною ставкою є процентна ставка за звичайними депозитними операціями. У країнах, які не відчують надмірних проблем з ліквідністю, таких як Європейський союз та Великобританія, ключовою є процентна ставка за регулярними кредитними операціями на відкритому ринку.

Наступним інструментом впливу на ліквідність банківської системи є ставка обов'язкового резервування. Ставка обов'язкового резервування відноситься до

частини грошових коштів комерційних банків, акумульованих на кореспондентських рахунках центрального банку. Таким чином, коли відсоток обов'язкових резервів збільшується, центральний банк знижує ліквідність банківської системи, обмежуючи банківські ресурси [25].

Коли норма необхідних резервів падає, центральний банк сприяє розширенню ресурсної бази комерційних банків і збільшенню ліквідності. В останні роки за кордоном намітилася тенденція до зниження норм обов'язкових резервів, а деякі країни і зовсім відмовилися від цього засобу регулювання ліквідності банківської системи. Причиною відмови від цього продукту є його інтерпретація як специфічного податку, який скорочує ресурсну базу, збільшує вартість банківських продуктів і знижує конкурентоспроможність банківських установ. Країни, які підтримують цю політику, включають Великобританію, Австралію, Нову Зеландію, Швейцарію та Канаду. У деяких країнах центральний банк практикує нарахування відсотків на суму резервів, сформованих на кореспондентських рахунках в центральному банку. Так, у Словаччині цей відсоток становить 1,5%, у Польщі - 0,9% від облікової ставки, а в Угорщині цей показник дорівнює обліковій ставці [26].

Таким чином, центральний банк ефективно регулює ліквідність банківської системи, встановлюючи стандарти діяльності комерційних банків та інструменти грошово-кредитної політики. Основною метою здійснення заходів регулювання ліквідності банківської системи є підтримка її стабільності і досягнення тактичних і стратегічних цілей грошово-кредитної політики.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «СЕНС БАНК»

2.1 Порівняльний аналіз стану ліквідності банківської системи та окремих банків

Питання стабільності та фінансової стійкості банківської системи України нерозривно пов'язані з дослідженням таких показників, як банківський капітал, ліквідність, прибутковість та ризик, які є особливо важливими на даному етапі. Проблема ліквідності виникла ще в довоєнний період до коронакризи, коли українські банки довели свою здатність працювати прибутково з досить високими показниками ліквідності. Саме завдяки цьому відносно високому запасу ліквідності українська банківська система функціонує на поточному етапі. Однак, збільшуючи ліквідність, банки також стикаються з проблемою залучення великих обсягів грошових коштів на свої рахунки та зменшенням прибутків, що з часом може призвести до неплатоспроможності банківських установ, незважаючи на їх поточну спроможність виконувати свої зобов'язання.

НБУ використовує різні інструменти для впливу на ліквідність на мікро- та макрорівні. Зокрема, на макрорівні він зазвичай проводить операції рефінансування, операції на відкритому ринку, стабілізаційне кредитування, операції з облігаціями, операції своп, операції з державними облігаціями, запровадження певних адміністративних норм та встановлення мінімальних резервів, тоді як на мікрорівні він використовує нормативи ліквідності, а саме коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) [27].

В воєнні часи НБУ швидко відреагували на нові виклики для банківської системи і запровадили низку заходів для забезпечення безперебійної роботи банків та мінімізації відтоку коштів з рахунків клієнтів банків. Деякі з них наведені нижче:

- дещо обмежено зняття готівки клієнтами (до 100 000 грн з рахунку на день, за винятком заробітної плати та соціальних виплат);

- розширено можливості банків щодо видачі готівки клієнтам.

НБУ запровадив комплексне рефінансування (без обмежень на суми в межах одного року, з можливістю пролонгації на один рік). Найгарячіша фаза претензій регулятора до банків припала на першу декаду кінця лютого-березня 2022 року, коли сума простроченої заборгованості за комплексними кредитами сягнула 25 млрд грн.

Крім того, 25 лютого 2022 року НБУ застосував бланкове рефінансування на загальну суму 51,5 млрд грн разом зі стандартними інструментами рефінансування для підтримання ліквідності банківської системи, але вже в липні заборгованість за бланковими кредитами суттєво зменшилася - приблизно до 250 млн грн, тоді як рефінансовані кредити зі строком погашення понад 30 днів склали 5 млрд грн склав понад 5 млрд грн [28]. Внаслідок профіциту ліквідності в банківській системі та підвищення НБУ ставки рефінансування до 27% річних потреба в рефінансуванні кредитів поступово зникла. З початку 2023 року НБУ надав лише два кредити рефінансування на суму 50 млн грн АТ «Перший інвестиційний банк» та 140 млн грн АТ «Банк ¾».

Для забезпечення стійкості фінансових установ НБУ вніс зміни до правил оцінки кредитних ризиків банків для коректного відображення «призупинення погашення кредиту», яке банки пропонують своїм клієнтам. У лютому 2022 року було ліквідовано капіталізовані державою дочірні банки російських фінансових компаній АТ «Міжнародний резервний банк» та ПАТ «Промінвестбанк», які, за даними НБУ, на початок року ці банки володіли 2% чистих активів банківського сектору.

У квітні 2022 року набув чинності закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб», згідно з яким у період дії воєнного стану в Україні та протягом трьох місяців після його закінчення або скасування Фонд гарантування вкладів фізичних осіб виплачуватиме вкладникам кожного банку відшкодування коштів за вкладами станом на кінець дня, що передує дню виведення банку з ринку.

Фонд відшкодуватиме повну суму вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день виведення банку з ринку. Через три місяці з дня закінчення або скасування воєнного стану в Україні ФГВФО гарантує відшкодування коштів у розмірі вкладів, включаючи відсотки, але не менше 600 000 грн, незалежно від кількості рахунків в одному банку. Раніше гарантована сума відшкодування становила 200 000 гривень. На підставі цього закону АТ «Ощадбанк» став учасником системи гарантування вкладів фізичних осіб. Вищезазначені заходи допомогли підтримати довіру населення до банківської системи та запобігти відтоку коштів з банків [29].

Іншим важливим заходом з точки зору збільшення заощаджень у банках було те, що фізичним особам було дозволено щомісячно купувати іноземну валюту (еквівалент 50 000 грн., згодом 100 000 грн., на зараз 200 000 грн) та розміщувати її на депозит на строк не менше трьох місяців.

Оскільки обмінний курс падає і наближається до офіційного курсу НБУ, інвестиції в іноземній валюті після тримісячних депозитів, ймовірно, зменшаться в найближчому майбутньому.

Також з метою лібералізації валютних обмежень та стабілізації ситуації на валютному ринку регулятором було дозволено населенню купувати валюту без обов'язкової вимоги розміщення на депозит в межах 50 000 грн на місяць, що зменшило курсову різницю між курсами НБУ та комерційних фінансових установ.

Зміни в поведінці вкладників під впливом нової ситуації також сприяють підтримці ліквідності в системі: за даними НБУ, банківські депозити (номіновані в гривні) у 2022 році зросли на 1/5, майже на 0,2 трлн грн. Зокрема, депозити населення зросли на 30% (137 млрд грн), і майже весь цей приріст відбувся за рахунок збільшення депозитів на вимогу, що може підвищити ризики ліквідності для деяких банківських установ. Для того, щоб змінити структуру депозитів на більш довгострокову, відсоткові ставки за такими вкладами мають бути вищими, ніж зараз.

Водночас у 2022 році зменшення депозитів населення спостерігалось в 27 українських банках, причому найбільший відтік депозитів населення спостерігався в «Сенс Банку» - 5,9 млрд грн (12%) на тлі інформації про частку російського

капіталу в банку та можливу націоналізацію, та банку «Південний» - 1,2 млрд грн (9%). за минулий рік.

Водночас найбільший притік коштів домогосподарств забезпечили: Приватбанк, який збільшив свій портфель депозитів фізичних осіб на рекордні 107,6 млрд грн (48%), та Ощадбанк, який зріс майже на 45 млрд грн (37%). Таке зростання пов'язане, головним чином, з тим, що ці державні банки використовуються для виплати заробітної плати та соціальних виплат військовослужбовцям з 24 лютого, а депозитні ставки в цих банках є досить низькими. НБУ вирішив додатково підвищити норму обов'язкового резервування для банків з 11 березня 2023 року (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Нормативи формування банками обов'язкових резервів

Показник	Національна валюта		Іноземна валюта	
	до 11.03.2023	з 11.03.2023	до 11.03.2023	з 11.03.2023
за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних осіб	5	10%	15	20%
за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб	10	20%	20%	30%
за строковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних (крім інших банків) і фізичних осіб	0	0%	10	10%
за коштами вкладів (депозитів) і коштами на поточних рахунках інших банків нерезидентів й кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів	5	10%	15	20%

Джерело: [30]

Додаткове підвищення нормативів обов'язкового резервування коштів на поточних рахунках фізичних осіб має сприяти зменшенню надлишку ліквідності в банківській системі, який переважно сконцентрований на цих рахунках. За оцінками НБУ, загальний обсяг обов'язкових резервів, які банки мають формувати, збільшиться приблизно на 60 млрд грн. НБУ очікує, що зменшення обсягу вільних коштів у системі дозволить банкам конкурувати за депозити фізичних осіб та очікує, що зменшення обсягу вільних коштів у системі дозволить банкам активніше

конкурувати за строкові депозити фізичних осіб і надалі підвищувати відсоткові ставки за гривневими вкладами.

НБУ пом'якшив низку критеріїв для комерційних банків, що стабілізувало їхню діяльність, заохотило змінити бізнес-моделі та зосередити наявні ресурси на кредитуванні важливих для економіки України секторів за державної підтримки, зокрема сільськогосподарських підприємств, щоб забезпечити проведення посівної кампанії 2022 року та збору врожаю. посівної та збору врожаю 2022 року.

У довгостроковій перспективі до 2019 року НБУ використовував норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6) для оцінки ліквідності банківської системи. Фактичні значення цих нормативів значно перевищують порогові значення, що свідчить про наявність у банківській системі надлишку ліквідних коштів.

У 2019 році в рамках імплементації вимог Базеля III НБУ запровадив розрахунок коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), який розраховується за всіма валютами та іноземними валютами; згодом НБУ скасував Н4 та Н5 і припинив розрахунок Н6 із запровадженням у березні 2022 року НСФР.

Аналізуючи динаміку показників ліквідності банківської системи України, слід звернути увагу на такі моменти (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 -Динаміка показників ліквідності та прибутковості банківської системи України

Показники	2021	2022	2023
Кількість діючих банків	68	67	67
LCR _{вв} середнє значення по банківській системі, %	748,56	1104,73	1516,19
LCR _{вв} середнє значення по групі ощадних банків, %	335,04	385,14	452,58
LCR _{ів} , середнє значення по банківській системі, %	911,69	620,44	868,82
LCR _{ів} , середнє значення по групі ощадних банків, %	229,53	286,81	356,85
NSFR середнє значення по банківській системі,%	194,23	197,02	238,06
NSFR середнє значення по групі ощадних банків, %	129,72	113,10	145,85

Джерело: [31]

На початок 2022 року найвищі значення LCR та NSFR мали такі банки [32]:

- АТ «Альпарі Банк» - 4 854,95%; АТ «БТА Банк» - 3 294,35%; АТ «Банк реконструкції та розвитку України» - 1 235,51%. Середній показник по банківській системі становив 464,06%;
- CR: коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (>100%): АТ «Банк “Траст Капітал”»: 3 796,78%; АТ “Альпарі Банк”: 2 058,04%; Поліконбанк: 821,63%. Середній показник по банківській системі - 381,11%;
- АТ «Банк Авангард» ФНБ (>90%): 1123,23%; АТ «СЕБ Корпоративний Банк»: 762,01%; АТ «Дойче Банк ДБУ»: 708,92%. Середній показник по банківській системі - 222,23%.

У 2022 році банківська ліквідність залишалася досить високою, а всі ключові показники мали тенденцію до суттєвого зростання як у банківській системі, так і в групі ощадних банків. У середньому LCR збільшився більш ніж утричі по банківській системі та в 1,38 раза по групі ощадних банків.

Більшість вищезгаданих банків зберегли свої нормативи ліквідності. Зокрема, станом на 1 січня 2023 року LCR «Альпарі Банку» сягнув 68168,17%, LCR «БТА Банку» - 14450,41% та LCR «Банку реконструкції та розвитку України» - 4798,76%. Такі банки, як АТ «ОКСІ БАНК» та АТ «СЕБ Корпоративний Банк», значно перевищили свої оптимальні значення LCR. З іншого боку, банками з найнижчим значенням LCR були АТ «Авангард» - 109,79% (тенденція до зниження) та АБ «Укргазбанк» - 142,73% (тенденція до зростання). У групі ощадних банків АТ «А-Банк» мав найвищий LCR на початок 2023 року - 1206,82%, а найнижчу ліквідність - АТ «Банк Форвард» (наразі визнаний неплатоспроможним).

За рік LCR збільшився в 2,28 рази, причому найвищі значення цього показника спостерігалися в період з травня по липень 2022 року. Варто зазначити, що значно вищі значення LCR мають такі банки: ПАТ «Банк Фамільний», АТ «БАНК ПОРТАЛ», АТ «Банк Трасткапітал» та АТ «Кредитвест Банк». Дотримання банками нормативу чистого стабільного фондування станом на 1 січня 2023 року спостерігалось майже в усіх діючих банках. Станом на 1 січня 2023 року майже всі

банки виконували цей показник, найвищі значення зафіксовано в АТ «СЕБ Корпоративний Банк» - 933,92% (тенденція до зростання), АТ «Альпарі-Банк» - 727,25% та ПАТ «Банк “Фамільний”» - 685,06% (тенденція до зниження).

Аналіз динаміки NSFR показує, що у 2022 році не відбулося суттєвих змін як у групі Ощадбанку, так і в банківській системі; на початок 2023 року цей показник становив 238,06% у банківській системі та 145,85% у групі Ощадбанку, що є вищим за оптимальне значення, а це свідчить про те, що банківська система України має значний запас ліквідності. Це ще раз підтверджує профіцит ліквідності в українській банківській системі. Станом на початок 2022 року прибутки банків досягли рекордного рівня - 77 376 млн грн (табл. 2.3). Однак банківська система залишалася прибутковою з березня по червень 2022 року після значного спаду в перші місяці. Найбільший збиток спостерігався у квітні 2022 року - 7 426 млн грн, який вирівнявся з липня, що призвело до чистого прибутку в розмірі 8 434 млн грн станом на серпень.

Таблиця 2.3 - Аналіз прибутку та показників рентабельності банківської системи України

Показники	2021	2022	2023
Прибуток/збиток банківської системи України	77376	7370	24716
Рентабельність активів, %	4,09	0,48	1,18
Рентабельність капіталу, %	35,08	4,28	10,91

Джерело: [32]

За час війни прибутковість банківської системи зросла втричі - до 24,7 млрд грн; з 67 фінустанов кількість збиткових зросла з 5 до 21. Разом зі зменшенням прибутку знизилися показники рентабельності активів та капіталу, причому рентабельність капіталу та активів впали більш ніж втричі порівняно з початком року. Серед найприбутковіших банків України у 2022 році прибуток АТ КБ «Приватбанк» становив 3 252 млн грн, що на 16% менше порівняно з 2021 роком. Основну частину прибутку банк заробив на ОВДП, наданих урядом і повернутих Кабінету Міністрів у вигляді дивідендів; АТ «УкрСиббанк» - 3 534 млн грн

(зростання прибутку на 59%) та АТ «Сітібанк» - 2 819 млн грн (зростання прибутку на 38%).

21 банк, які закінчили 2022 рік з від'ємним фінансовим результатом, мали загальний збиток 20,8 млрд грн. Серед збиткових банків - «Сенс Банк» (6 965 млн грн), прибуток якого скоротився на 310%, та два державні банки - АТ «Укрсиббанк» (6 886 млн грн) та АБ «Укргазбанк» (2 757 млн грн). Водночас, «Укрсиббанк» та «Укргазбанк» закінчили попередній рік з прибутком 278 млн. грн. та 377,1 млрд. грн. відповідно. Фінансові проблеми цих банків пов'язані з погашенням та формуванням резервів за великими корпоративними кредитами (включаючи державні підприємства) [33]. Банки з найвищими показниками ліквідності були переважно збитковими. Наприклад, у 2022 році Альпарі Банк зафіксував збиток у розмірі 16 млн грн, а БТА Банк - 34 млн грн.

Протягом 2024 року банківська система України демонструє стійкий рівень ліквідності, завдяки продовженню заходів, спрямованих на підтримку фінансової стабільності. Національний банк України (НБУ) оптимізував структуру ліквідності, забезпечивши збереження довіри до гривневих інструментів та стабільність на валютному ринку.

Станом на першу половину 2024 року коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) у валюті перевищує мінімальні нормативи, наприклад, в окремих банках він становить понад 250% у всіх валютах і більше 360% в іноземній валюті, що значно перевищує норматив у 100%

Більшість банків України звітують про суттєві прибутки. Наприклад, ПриватБанк, Ощадбанк та Укргазбанк є стабільно прибутковими, посилюючи свої позиції на ринку депозитів. Це дозволяє підтримувати високу капіталізацію та ліквідність у секторі

НБУ продовжує працювати над забезпеченням реальних позитивних процентних ставок, щоб підтримати привабливість гривневих активів та мінімізувати вплив інфляції. Водночас поступово послаблюються валютні обмеження, але тільки за умов збереження макроекономічної стабільності

Частка проблемних кредитів (NPL) у портфелях деяких банків залишається високою (до 44% в окремих випадках), але поступово знижується, що позитивно впливає на загальну стабільність банківської системи

Отже, протягом 2024 року українська банківська система залишається стійкою, демонструючи зростання прибутковості та високий рівень ліквідності. Разом з макроекономічною стабілізацією це сприяє підтриманню довіри до фінансового сектору України.

Загалом ключові показники ліквідності та прибутковості банків після початку повномасштабного вторгнення знизилися. Однак, досить високий рівень короткострокової ліквідності став фактором, який дозволив банківській системі продовжувати стабільно функціонувати, не зазнаючи значних втрат. Банківська ліквідність значно зросла завдяки вивільненому фінансуванню державного бюджету та міжнародній підтримці. Наразі одним з головних викликів є надлишок ліквідності, який Національний банк України планує зменшити шляхом запровадження нових обов'язкових резервних вимог, що стимулюватимуть збільшення строкових депозитів.

Зростання прибутків і рентабельності в останні місяці свідчить про те, що банківська система має значну фінансову стійкість для подолання втрат, понесених у перші роки війни, і для збільшення кредитування, що сприятиме помірному відновленню економіки.

2.2 Аналіз фінансового стану АТ «СЕНС БАНК»

АТ «Сенс Банк» - один з найбільших банків України, має ліцензію Національного банку України № 61 від 1 грудня 2022 року [34].

Банк заснований у 1992 році, з 2001 року працює під назвою АТ «Альфа-Банк», а з 2004 року є частиною приватної міжнародної банківської холдингової компанії зі штаб-квартирою в Люксембурзі. У 2022 році було прийнято рішення про припинення діяльності бренду «Альфа-Банк», зміну назви на АТ «Сенс Банк» та створення нового бренду «Сенс Банк». 22 липня 2023 року Міністерство фінансів

України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб підписали договір купівлі-продажу 100% акцій АТ «Сенс Банк», тому банк перейшов у державну власність. АТ «Сенс Банк» було зареєстровано 24 березня 1993 року за юридичною адресою: Україна, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 100. Представник - Олена Зубченко. Статутний капітал становить 28 726 247 548,40 гривень.

Вид діяльності [35]: 64.19 Інше фінансове посередництво».

АТ «Сенс Банк» займає провідні позиції в усіх сегментах банківського ринку, є одним із стабільних та надійних банків України та входить до переліку системно важливих банків України, затвердженого рішенням Правління Національного банку України у 2023 році.

АТ «Сенс Банк» пропонує наступні банківські послуги та продукти:

- для фізичних осіб: кредитні картки, кредити готівкою, депозитні рахунки, платежі та грошові перекази, пакети послуг, онлайн-сервіси, військові облігації тощо;
- для малого та середнього бізнесу: кредити, овердрафти, лізинг, торгові та інтернет-покупки тощо;
- для МСБ: кредити, овердрафти, лізинг, торгові та інтернет-покупки тощо;
- фінансовим установам: кореспондентські рахунки, міжбанківські операції.

АТ «Сенс Банк» запровадив цифровий банкінг за допомогою мобільного додатку Sense SuperApp, яким користуються два мільйони українців. Мобільний додаток дозволяє клієнтам банку керувати особистими та бізнес-рахунками 24 години на добу, надає онлайн-довідку, базові опції для фізичних осіб-підприємців, цілодобовий відеочат зі службою підтримки, купівлю військових облігацій, купівлю та подальший депозит іноземної валюти тощо, переваги цифрового банкінгу.

Додаток Sense Super App регулярно поповнюється новими та корисними функціями для зручності користувачів.

Під час військових подій банк активно підтримує Збройні сили України, спрямувавши понад 156 млн грн на потреби української армії та територіальної

оборони. Крім того, через додаток Sense клієнти та співробітники банку перерахували понад 166 млн грн на підтримку Збройних Сил України та пожертвували понад 5,2 млн грн цивільному населенню, яке постраждало від війни.

Банк отримав низку авторитетних фінансових нагород:

АТ «Сенс Банк» отримав срібну нагороду в категорії «Найкраща програма лояльності» та бронзову нагороду в категорії «Найкращий мобільний банк» на FinAwards 2023.

У 2022 році глобальна технологічна компанія MasterCard вручила Сенс Банку нагороду Resilience Award.

Влітку 2022 року Сенс Банк отримав нагороду Best Bank Award 2022 у Центральній та Східній Європі в категорії «Інновації в цифровому банкінгу» за версією авторитетного британського журналу The Banker.

У рамках щорічної премії FinAwards 2022 банк отримав п'ять нагород у різних категоріях: «Найкраща інвестиційна пропозиція», «Найкраща платіжна картка», «Провідні технології та інновації», «Найкращий мобільний додаток», «Найкраща Преміальна картка».

У грудні 2021 року банк було визнано «Банком року в Україні 2021» за версією престижного міжнародного журналу «The Banker». Нагорода була вручена за успішну реалізацію стратегічних і технологічних ініціатив та ефективність заходів з підтримки клієнтів під час пандемії Kovid 19. Авторитетне міжнародне видання Global Finance визнало Банк найкращим банком в Україні у своїй щорічній премії World's Best Bank Awards 2021 та вперше оголосило переможця у номінації SME Bank Award 2022. Банк був визнаний кращим банком для малого та середнього бізнесу в Україні.

29 листопада відбувся щорічний Черкаський міжнародний економічний форум 2024 партнером якого виступив Sense Bank. До заходу долучились представники місцевої влади, урядовці, народні депутати та бізнес. Під час івенту обговорювали державну економічну політику, фактори економічного відновлення та людський капітал у часи випробувань.

На Черкаському МЕФ-2024 приділили увагу таким важливим питанням як релокація бізнесу, розвиток Черкаського підприємництва та енергонезалежність. Так, на Черкащині сьогодні функціонують понад 30 бізнесів-релокантів, а загальна кількість об'єктів розподіленої генерації становить 1464 об'єкти.

АТ «Сенс Банк» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2 вересня 1999 року (свідоцтво № 045 від 5 грудня 2022 року). АТ «Сенс Банк» зареєстрував шість торгових марок та вісім ліцензій.

Фінансові показники АТ «Сенс Банк» є прибутковими та ліквідними. Так, станом на 1 жовтня 2023 року прибуток склав 5,626 млн грн. Норматив адекватності основного капіталу (Н3) склав 16,77% (норматив НБУ - 7%), а норматив регулятивного капіталу (Н2) - 16,82% (норматив НБУ - 10%). Крім того, у вересні 2023 року національне уповноважене рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг» присвоїло АТ «Сенс Банк» довгостроковий кредитний рейтинг на рівні uaAAA. Банки з рейтингом uaAAA характеризуються найвищою кредитною якістю порівняно з іншими українськими фінансовими установами [38].

Близько 11 мільярдів гривень - це сума строкових депозитів, відкритих клієнтами АТ «Сенс Банк» протягом 100 днів після націоналізації банку, що еквівалентно більш, ніж 100 000 депозитів. Крім того, 80% клієнтів-фізичних осіб перерозмістили свої заощадження на депозитні рахунки банку за цей період, що є одним з найкращих показників за період воєнного стану.

З першого грудня 2024 року Sense Bank більше не надаватиме доступ до веб-сервісу My Sense Bank. Це рішення продиктоване планами з внутрішньої оптимізації цифрових послуг та прагненням гарантувати клієнтам найвищі стандарти зручності і безпеки.

Довіра корпоративних клієнтів до «Сенс Банку» значно зросла після зміни власника. Підтвердженням цього є збільшення залишків на рахунках юридичних осіб. З моменту націоналізації зобов'язання банку перед корпораціями зросли з 18,8 млрд грн до 36,4 млрд грн. В результаті зобов'язання перед МСБ зросли на 29%, а бізнес-портфель для корпорацій збільшився на 95%. Крім того, частка підприємств державного сектору в структурі пасивів банку зараз становить близько 23%».

АТ «Сенс Банк» відновив активне кредитування підприємств, підтримуючи як існуючих, так і нових клієнтів. Банк є активним учасником української програми підтримки мікро- та малого бізнесу «Доступні кредити 5-7-9». Наразі корпоративний підрозділ розглядає понад 160 кредитних заявок від існуючих та потенційних клієнтів на загальну суму понад 18 мільярдів у.о. Українська фінансова житлова компанія прийняла заявку АТ «Сенс Банк» на участь у державній програмі фінансування «Електронне житло»: після підписання генеральної угоди з ПАТ «Укрфінжитло» банк пропонуватиме позичальникам іпотечні кредити за процентною ставкою 3% або 7% річних на строк від одного до 20 років».

Керівництво та команда розробників Sense Bank продовжують створювати довгострокову стратегію розвитку цифрового банку Sense SuperApp. За останні 100 днів Sense SuperApp оновлювався шість разів, удосконалюючи знайомі продукти та пропонуючи кардинально нові. Новим рішенням для українського ринку в цілому стала послуга «Зарплата раніше». Вона полягає в тому, що клієнти отримують частину своєї зарплати 25 числа кожного місяця і сплачують комісію лише за умови, що вони нею скористалися [34]. Останні технологічні інновації також вплинули на частину цифрового банку для фізичних осіб-підприємців. Клієнти можуть швидко відкрити цифрову корпоративну картку з оптимальним пакетом послуг. Майже всі операції — доступні віддалено в додатку чи в будь-якому каналі підтримки без обов'язкового звернення до відділення

Безпека даних та коштів клієнтів є одним з ключових аспектів цифрової стратегії АТ «Сенс Банк», особливо у воєнний час. Банк приділяє велику увагу системній роботі в цьому напрямку. Спочатку він переїхав до хмарного дата-центру, який забезпечує ще вищий рівень захисту даних клієнтів, транзакцій та інших критично важливих даних. Цей технологічний підхід є новим стандартом у банківському обслуговуванні та відрізняється високим рівнем безпеки, який щойно запроваджено в Україні.

27 червня 2024 року рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг» підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг Sense Bank за національною шкалою на рівні uaAAA – найвищому з можливих для українських позичальників.

Відповідно до звіту агентства, станом на 01.06.2024 достатність основного капіталу Банку (НЗ) становила 12,74%, що на 5,74 п.п. перевищувало встановлений Національним банком України граничний рівень, а також було на 0,98 п.п. більше за середньо-ринкове значення даного нормативу.

У звіті також зазначається, що у першому кварталі поточного року Sense Bank отримав прибуток 1,2 млрд грн, а його активи зросли на 3,41% до 112,6 млрд грн. При цьому, станом на 01.04.2024 у структурі активів Банку 35,51% займали грошові кошти та їх еквіваленти, а частка портфелю ОВДП становила 19,63%.

За результатами роботи Сенса Банку у першому півріччі 2024 року валова балансова вартість кредитів юридичних осіб зросла на 6,2 млрд гривень, а кількість коштів юридичних осіб у складі пасивів Банку зросла на 6 млрд гривень.

Крім того, агентство відзначило й добру забезпеченість Банку ліквідністю. Так, коефіцієнт чистого стабільного фінансування станом на 01.06.2024 становив 176,18%, що на 76,18 п.п. більше за граничне значення нормативу, а коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами, станом на ту ж дату, складав 463,24%, що перевищувало встановлене регулятором нормативне значення у 4,63 рази.

Команда Sense Bank дякує рейтинговому агентству «Експерт-Рейтинг» за високу оцінку. Ми будемо продовжувати наполегливо працювати задля підвищення якості наших послуг. Окремо дякуємо нашим клієнтам, адже саме ви робите нас краще.

Наразі АТ «Сенс Банк» активно розвивається та розширюється на ринку банківських послуг як в Україні, так і за її межами. Успіх АТ «Сенс Банк», безсумнівно, обумовлений його професійним та відданим своїй справі персоналом. Його ядро складають найкомпетентніші фахівці у своїх галузях. Однак, хороших фахівців важко знайти і ще важче втримати в компанії. Для того, щоб забезпечити ефективну роботу з управління персоналом, професійний розвиток та утримання компетентних фахівців, АТ «Сенс Банк» активно шукає нові структури та

інструменти для управління людськими ресурсами. На сьогоднішній день АТ «Сенс Банк» має 121 відділення по всій Україні. У таблиці 2.4 наведено ключові показники діяльності банку на 2021-2023 роки.

Таблиця 2.4 - Динаміка показників діяльності АТ «Сенс Банк» за 2021 - 2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Чисті активи, млн грн	115722	75035	108860	-40687	+33825	-35,16	+45,08
Кредити надані, млн грн	60334	42663	33856	-17671	-8807	-29,29	-20,64
Кошти клієнтів, млн. грн	89497	61168	95144	-28330	+33976	-31,65	+55,55
Власний капітал, млн грн	12933	13079	11445	+146	-1634	+1,13	-12,49
Чистий прибуток (збиток), млн грн	3346	-6965	5039	-10312	+12005	-308,17	-172,35
ROE, %	25,87	-53,26	44,03	-79,13	+97,29	-305,84	-182,67
ROA, %	2,89	-9,28	4,63	-12,17	+13,91	-421,04	-149,87
Мультиплікатор капіталу	8,95	5,74	9,51	-3,21	+3,77	-35,88	+65,79
Чистий процентний спред, %	6,23	11,12	5,93	+7,14	+7,43	+57,00	+37,79

Джерело: [36]

Сам факт виживання банку в таких складних умовах вже є позитивним, оскільки період діяльності аналізованого банку майже повністю припав на воєнний стан, а до цього - на карантинні обмеження через пандемію. Як зазначалося раніше, банк займав лідируючі позиції на ринку до того, як був націоналізований через санкції кінцевих бенефіціарів, тому першочерговим викликом для державного АТ «Сенс Банк» в нинішніх умовах було збереження своєї ніші.

Аналіз ключових фінансових показників (табл. 2.4) дозволяє зробити висновок, що найгіршим для банку був кризовий 2022 рік. Чисті активи, кредити та кошти клієнтів різко скоротилися, тоді як власний капітал збільшився, але фінансовий результат за цей рік показав чистий збиток, що вдвічі перевищив

чистий прибуток попереднього, 2021 року. Однак, за результатами 2023 року банк повернувся на прибуткову територію, отримавши чистий прибуток у розмірі двох третин від збитку попереднього року. Якісні показники діяльності банку, такі як мультиплікатори капіталу та чистий процентний спред, також є позитивними.

З метою ґрунтовного аналізу діяльності АТ «Сенс Банк» за останні три роки на основі річної фінансової звітності складено таблиці для аналізу динаміки та структури активів, капіталу та зобов'язань (табл. 2.5 - 2.9).

Таблиця 2.5 - Динаміка активів АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Активи	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Грошові кошти та їх еквіваленти	7973050	5094427	8829723	-2878623	+3735297	-36	+73
у т.ч. готівкові кошти	5025758	2157145	2878288	-2868613	+721143	-57	+33
у т.ч. кошти в НБУ	2947292	2937282	5956212	-10011	3018930	-0,3	103
Фінансові активи, що обліковуються через прибуток або збиток	838543	20343	692850	-818200	+672507	-98	+3306
у т.ч. що рефінансуються НБУ	0	0	692850	0	+692850	0	+100
Кошти в інших банках	16105979	9268776	1349037	-6837203	+4226261	-42	+46
Кредити та заборгованість клієнтів	60334148	42662922	33856066	-17671226	-8806856	-29	-21
Кредити та заборгованість юридичних осіб	3600887	29463327	24912170	-6541560	-4551157	-18	-15
Кредити та заборгованість фізичних осіб	24329261	13199595	8943896	-11129666	-4255699	-46	-32
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю	9827763	3677023	17856555	-6150740	+14179532	-63	+386
у т.ч. що рефінансуються НБУ	9796377	3646957	17823901	-6 149 420	+14176944	-63	+389

Продовження таблиці 2.5

Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	13716676	8520442	2426772	-5196234	+19906331	-38	+234
у т.ч. що рефінансуються НБУ	12910483	8010079	28242625	-4900 404	+20232546	-38	+253
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	7000	7000	7000	0	0	0	0
Інвестиційна нерухомість	476674	507278	545091	+30603	+37814	+6	+7
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	1981	1964	2018	-17	+54	-1	+3
Відстрочений податковий актив	852369	847369	583168	-5000	-264202	-1	-31
ОЗ та нематеріальні активи	412605	3563066	3697704	-559540	+134639	-14	+4
Інші фінансові активи	40531	404059	456171	-4472	+52112	-1	+13
Інші активи	1056183	460300	412096	-595883	-48204	-56	-10
Чисті активи	115721503	75034967	108860252	-40686536	+33825285	-35	+45

Джерело: [36]

Таблиця 2.5 показує, що загальні активи банку зменшилися на 6 861 251 млн грн (5,5%) протягом досліджуваного періоду, спочатку на 40 686 млн грн (35%) у 2022 році та на 33 825 млн грн (45%) у 2023 році. Динаміка активів банку наведена на рисунку 2.1.

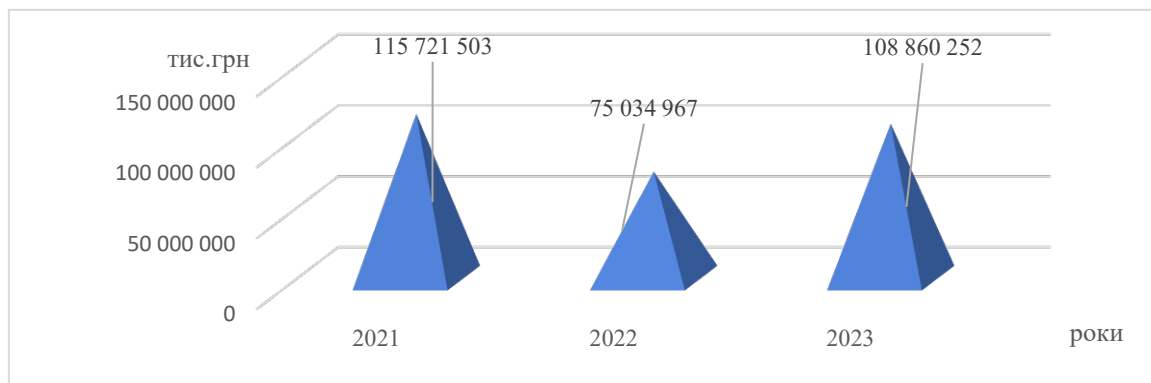

Рисунок 2.1 - Динаміка активів АТ «Сенс Банк» за 2021 - 2023 рр.

Джерело: [36]

За основними тенденціями у 2022 році майже всі складові активів Сенс Банку зменшилися, лише вартість інвестиційної нерухомості зросла на 30 603 тис. грн (6%). Однак у 2023 році майже половина груп активів показала позитивну динаміку. Зменшилися лише кредити юридичним та фізичним особам, відстрочені податкові активи та інші активи. Найбільшу частку в структурі активів АТ «Сенс Банк» (табл. 2.6) протягом аналізованого періоду становили кредити, але їхня частка в активах банку також зменшувалася разом зі зменшенням залишків за кредитами. На кінець періоду кредити перевищували інвестиційні цінні папери як частка активів. Цінні папери, що обліковуються через інший сукупний дохід, зросли з 8,49% у 2021 році до 16,40% у 2023 році, тоді як цінні папери, що обліковуються за амортизованою вартістю, зросли з 11,85% у 2021 році до 26,11% у 2023 році. Таким чином, на кінець звітного року портфель цінних паперів Банку був більшим за кредитний портфель.

Таблиця 2.6 - Динаміка структури активів АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Активи	Частка в активах			Зміна в структурі	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Грошові кошти та їх еквіваленти	6,89	6,79	8,11	-0,10	+1,32
у т.ч. готівкові кошти	4,34	2,87	2,64	-1,47	-0,23
у т.ч. кошти в НБУ	2,55	3,91	5,47	1,37	1,56
Фінансові активи, що обліковуються через прибуток або збиток	0,72	0,03	0,64	-0,70	+0,61
у т.ч. що рефінансуються НБУ	0	0	0,64	0	+0,64
Кошти в інших банках	13,92	12,35	12,40	-1,57	+0,04
Кредити та заборгованість клієнтів	52,14	56,86	31,10	+4,72	-25,76
Кредити та заборгованість юридичних осіб	31,11	39,27	22,88	+8,15	-16,38
Кредити та заборгованість фізичних осіб	21,02	17,59	8,22	-3,43	-9,38
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8,49	4,90	16,40	-3,59	+11,50
у т.ч. що рефінансуються НБУ	8,47	4,86	16,37	-3,61	+11,51

Продовження таблиці 2.6

Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	11,85	11,36	26,11	-0,50	+14,76
у т.ч. що рефінансуються НБУ	11,16	10,68	25,94	-0,48	+15,27
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0,01	0,01	0,01	0	0
Інвестиційна нерухомість	0,41	0,68	0,50	+0,26	-0,18
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0,002	0,003	0,002	+0,001	-0,001
Відстрочений податковий актив	0,74	1,129	0,536	+0,39	-0,59
Основні засоби та нематеріальні активи	3,56	4,75	3,40	+1,19	-1,35
Інші фінансові активи	0,35	0,54	0,42	+0,19	-0,12
Інші активи	0,91	0,61	0,38	-0,30	-0,23
Чисті активи, усього	100	100	100	0	0

Джерело: [36]

Далі за розмірами питомої ваги йдуть кошти в інших банках, частка яких скоротилась з 13,92% у 2021 р. до 12,40% у 2023 р. Із 6,89% у 2021 р. до 8,11% у 2023 р. зросла частка грошових коштів та їх еквівалентів, причому готівкова їх складова скоротилась, а зросли саме кошти в НБУ. Питома вага решти складових активів банку становлять незначне відсоткове значення. Далі проаналізуємо динаміку зобов'язань та власного капіталу АТ «Сенс Банк», котрі виступають джерелами формування ресурсів банку для його активних операцій (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 - Динаміка зобов'язань АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Зобов'язання	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Кошти отримані від НБУ	8 616 962	3 279 437	0	-5 337 525	-3 279 437	-62	-100
Кошти банків	83 335	32 398	24 577	-50 937	-7 822	-61	-24
Кошти клієнтів	89 497 286	61 167 697	95 143 899	-28 329 589	+33 976 202	-32	+56
у т.ч. кошти юридичних осіб	40 582 337	18 180 378	47 342 788	-22 401 959	+29 162 410	-55	+160
у т.ч. кошти на вимогу	34 129 131	17 083 016	39 224 863	-17 046 115	+22 141 847	-50	+130
у т.ч. кошти фізичних осіб	48 910 668	42 981 711	47 797 518	-5 928 957	+4 815 807	-12	+11

Продовження таблиці 2.7

у т.ч. кошти на вимогу	25 781 711	16 430 475	14 437 474	-9 351 236	-1 993 001	-36	-12
Фінансові зобов'язання	53 101	833 761	265	+780 660	-833 496	+1470	-100
Боргові цінні папери, емітовані банком	4 677	1 812	0	-2 865	-1 812	-61	-100
Інші залучені кошти	0	0	6 771	+0	+6 771	0	+100
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	55	137	+55	+82	+100	+148
Резерви за зобов'язаннями	321 659	212 127	324 181	-109 532	+112 054	-34	+53
Інші фінансові зобов'язання	1 249 526	737 799	937 396	-511 727	+199 598	-41	+27
Інші зобов'язання	1 598 066	839 163	977 571	-758 903	+138 408	-47	+16
Субординований борг	1 363 910	1 961 440	0	+597 530	-1 961 440	+44	-100
Усього зобов'язань	102 788 522	69 065 690	97 414 798	-33 722 833	+28 349 108	-33	+41

Джерело: [36]

З таблиці 2.7 бачимо той же самий тренд, що й по активах: зобов'язання в цілому за період дещо скоротились: на 5 374 млн грн або +5,2%, однак спочатку у 2022 році дуже скоротились на 33 722 млн грн або на 33 %, проте вже у 2023 році стрибкоподібно зросли на 28 349 млн грн або на 41%. Динаміка зобов'язань наведена на рисунку 2.2.

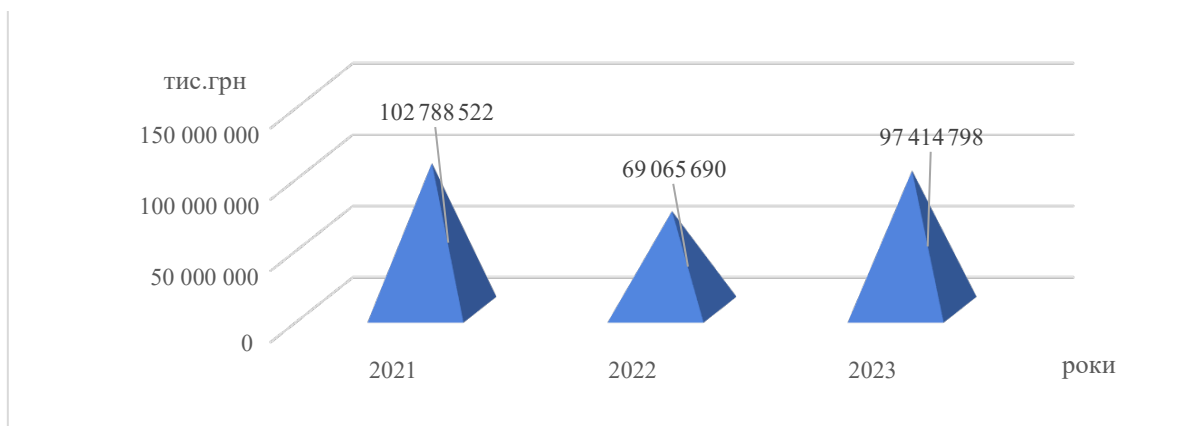

Рисунок 2.2 - Динаміка зобов'язань АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Джерело: [36]

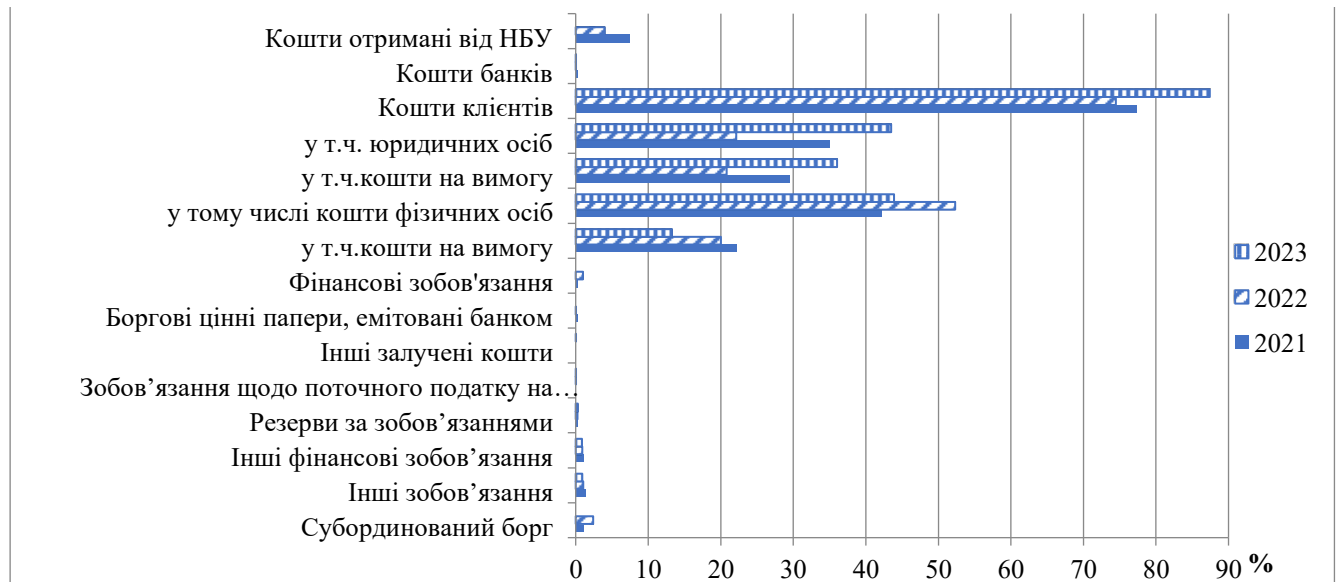
Загалом зобов'язання банку становлять 84-89% усіх пасивів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 - Динаміка структури зобов'язань АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Зобов'язання	Частка в активах			Зміна в структурі	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Кошти отримані від НБУ	7,45	3,99	0	-3,45	-3,99
Кошти банків	0,07	0,04	0,02	-0,03	-0,02
Кошти клієнтів	77,34	74,46	87,40	-2,88	+12,94
у т.ч. кошти юридичних осіб	35,07	22,13	43,49	-12,94	+21,36
у т.ч. кошти на вимогу	29,49	20,80	36,03	-8,70	+15,24
у т.ч. кошти фізичних осіб	42,27	52,32	43,91	+10,06	-8,42
у т.ч. кошти на вимогу	22,28	20,00	13,26	-2,28	-6,74
Фінансові зобов'язання	0,0459	1,015	0	+0,969	-1,015
Боргові цінні папери, емітовані банком	0,004	0,002	0	-0,002	-0,002
Інші залучені кошти	0	0	0,01	0	+0,01
Зобов'язання з податку на прибуток	0	0,0001	0,0001	+0,0001	+0,0001
Резерви за зобов'язаннями	0,28	0,26	0,30	-0,02	+0,04
Інші фінансові зобов'язання	1,08	0,90	0,86	-0,18	-0,04
Інші зобов'язання	1,38	1,02	0,90	-0,36	-0,12
Субординований борг	1,18	2,39	0	+1,21	-2,39
Усього зобов'язань	88,82	84,08	89,49	-4,75	+5,41
Усього пасивів	100	100	100	0	0

Джерело: [36]

У структурі зобов'язань АТ «Сенс Банк» (рисуюнок 2.3) найбільшу частку займають кошти клієнтів, в складі яких протягом 2021-2022 років переважали кошти фізичних осіб, проте у 2023 році обсяг коштів юридичних осіб значно зріс і практично зрівнявся із обсягом коштів фізичних осіб.

Рисуюнок 2.3 - Динаміка питомої ваги зобов'язань АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Джерело: [36]

Частка коштів клієнтів зменшилася з 77,34% у 2021 році до 74,46% у 2022 році та зросла до 87,40% у 2023 році. Це підтверджує класифікацію НБУ АТ «Сенс Банк» як спеціалізованого ощадного банку. Як зазначалося вище, на гривневій основі кошти фізичних осіб перевищують кошти юридичних осіб, причому їхня частка зросла з 42,27% у 2021 році до 52,32% у 2022 році, але дещо зменшилася до 43,91% у 2023 році. Частка корпоративних фондів значно зменшилася до 22,13% у 2022 році, але зросла до 43,48% у 2023 році.

У 2021-2022 роках кошти, отримані від НБУ, становили від 7,45% до 3,99% від загального обсягу, але на кінець 2023 року зобов'язань цього типу не спостерігалось. Кошти банків становили менше 1% зобов'язань АТ «Сенс Банк». Субординований борг коливався між 1% та 2% у 2021 та 2022 роках і більше не спостерігався у 2023 році. Інші зобов'язання становлять менше 1% пасивів.

Розглянемо склад та структуру власного капіталу АТ «Сенс Банк» (табл. 2.9 та рис. 2.4).

Таблиця 2.9 - Динаміка власного капіталу АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Власний капітал	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Статутний капітал	28726248	5069262	28726248	-23656986	+23656986	-82,4	+466,7
Емісійні різниці	2367571	811229	2367571	-1556342	+1556342	-65,7	+191,8
Резервні та інші фонди банку	1536486	3658499	1868398	+2122013	-1790101	138,1	-48,9
Резерви переоцінки	26355	6368	636634	-19987	+630267	-75,8	+9897,8
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	(19723678)	3533743	(22153396)	+23257422	-25687140	-117,9	-726,9
Усього власного капіталу	12932981	13079100	11445455	+146119	-1633646	+1,1	-12,5

Джерело: [36]

З таблиці 2.9 бачимо, що власний капітал банку в цілому за досліджений період дещо скоротився: на 1 487 млн грн або 11,5%, проте слід відмітити, що у 2022 році він зріс на 1,1%, а вже у 2023 році суттєво скоротився на 12,5%. Негативним явищем є наявність у складі власного капіталу непокритого збитку, котрий значно зменшує загальну капіталізацію АТ «Сенс Банк» (рис. 2.4).

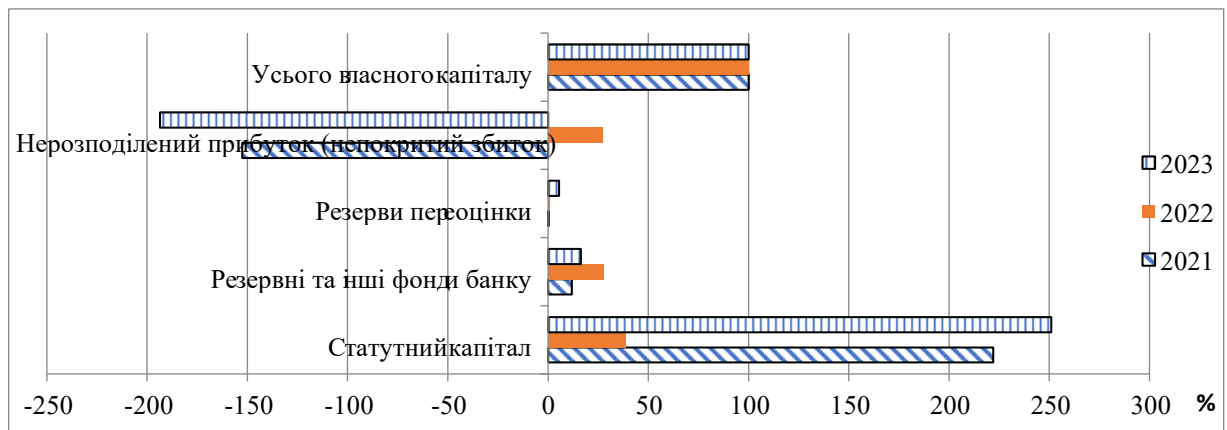

Рисунок 2.4 - Динаміка структури власного капіталу АТ «Сенс Банк» за 2021 - 2023 рр.

Джерело: [36]

Як видно з рисунку 2.4 непокритий збиток складає до половини від статутного капіталу, відповідно, тим самим дає підстави для негативного висновку щодо ситуація із капіталізацією банку. Відповідно до свого статуту АТ «Сенс Банк» має основною метою отримання прибутку, отже динаміку проаналізуємо його фінансових результатів протягом останніх трьох років (рис. 2.5).

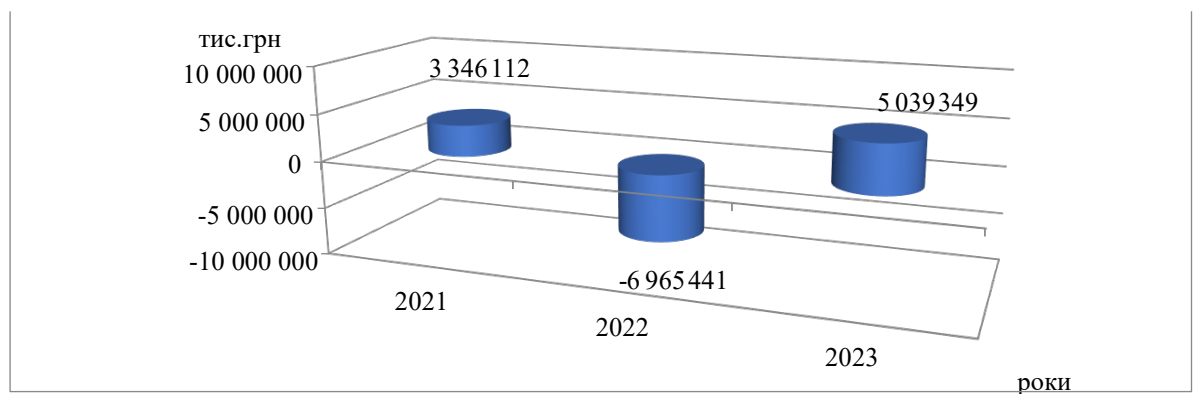

Рисунок 2.5 - Динаміка прибутку (збитку) АТ «Сенс Банк» за 2021-2023 рр.

Джерело: [36]

У кризовому 2022 році поряд із скороченням активів та залучених коштів банк отримав збитки у сумі майже 7 млрд грн. Як бачимо з прибутком АТ «Сенс Банк» спрацював у двох з трьох років дослідженого періоду, а збитковим був лише у 2022 р., коли виклики та загрози постали перед усією країною. Проте вже у 2023

році зміг так організувати свою діяльність, що отримав прибуток у сумі близько 73% величини збитку попереднього року. Отже, ситуація із прибутковістю цього націоналізованого банку потребує особливої уваги аби не потрапляти у збиткову зону знову.

2.3 Оцінка організації та стратегії управління ліквідністю в АТ «СЕНС БАНК»

Ліквідність та стабільність є важливими аспектами управління кредитним портфелем. Банки повинні забезпечити достатній рівень ліквідності для виконання поточних зобов'язань і запобігання фінансовим кризам. Цього можна досягти шляхом диверсифікації портфеля за строками погашення та типами кредитів, розробки плану антикризового управління та підтримання оптимального рівня капіталу. Розумне управління ліквідністю може допомогти банкам підтримувати фінансову стабільність і довіру клієнтів до них [40].

Взаємозв'язок між ліквідністю банку та його кредитним портфелем відображається на якості окремих кредитів, а також на якості та кількості загальних кредитних активів банку. Важливим аспектом для банків є аналіз ризиків у кредитному портфелі, які безпосередньо впливають на рівень ліквідності.

Кредитний ризик - це невизначеність щодо того, чи зможе позичальник виконати свої фінансові зобов'язання. З іншого боку, збільшення кредитного ризику може призвести до зниження ліквідності, що може загрожувати стабільності фінансів банку.

Стратегія АТ «СЕНС БАНК» передбачає накопичення ліквідних коштів у вигляді ліквідних активів (грошових коштів та цінних паперів, що негайно конвертуються). У разі виникнення потреби в ліквідних коштах, активи можуть бути продані вибірково до тих пір, поки не буде задоволена потреба в грошових коштах.

Вимоги до ліквідних активів полягають у тому, що вони повинні мати власний ринок, ціни на них мають бути відносно стабільними і їх можна

реалізувати. Можливо, слід додати низький рівень ризику, особливо політичного, короткий час реалізації (або конвертації), інформаційну прозорість і технічну доступність. Слід зазначити, що, хоча витрати на трансформацію активів є досить високими, ця стратегія переважно використовується невеликими банками з меншою концентрацією банківського капіталу та часткою ринку.

У періоди військової нестабільності підприємства, в тому числі сільськогосподарські, перебувають під тиском мінливої ситуації та необхідності адаптуватися. За таких обставин підприємці звертаються до кредитів на поповнення оборотного капіталу. Це пов'язано з тим, що кредити на поповнення оборотного капіталу забезпечують ліквідність та безперервність фінансування, необхідного для поточної господарської діяльності. У цьому контексті Sense Bank спостерігав високий попит на такі кредити, що свідчить про те, що компанії розуміють важливість забезпечення стійкості у складних умовах [41].

Аналіз структури активів Sense Bank за останні три роки свідчить про деякі цікаві тенденції. Зокрема, грошові кошти та їх еквіваленти утримувалися на рівні 26,90% у 2021 році, але поступово зростали протягом наступних двох років, досягнувши 32,67% у 2023 році. Це може свідчити про стратегічний фокус банку на покращенні ліквідності та зниженні ризиків.

Найважливішою категорією активів у портфелі банку є кредити. Їх частка зросла з 52,14% у 2021 році до 56,86% у 2022 році, але різко знизилася до 31,10% у 2023 році. Це відображає погіршення платоспроможності клієнтів через війну. Інвестиції в цінні папери також змінилися за трирічний період. Частка цієї категорії активів зросла з 9,50% у 2021 році до 11,60% у 2023 році, що може свідчити про зростання інтересу банків до інвестиційних можливостей. Частки матеріальних та нематеріальних активів продемонстрували стабільність, дещо збільшившись з 3,14% у 2021 році до 3,58% у 2023 році, але залишаючись відносно незмінними протягом трьох років. Це може свідчити про поступове розширення матеріальної та нематеріальної інфраструктури банків.

Загальна тенденція полягає у підвищенні ліквідності, зростанні інтересу до інвестиційних можливостей та стабільному розподілі матеріальних і

нематеріальних активів. Однак може знадобитися додатковий аналіз для виявлення причин різкого зниження частки кредитів та авансів у 2023 році. Банківська система підпадає під дію низки нормативних актів, спрямованих на забезпечення стабільності та безпеки банківської системи, захист інтересів клієнтів та їхньої довіри до послуг, що пропонуються на банківському ринку. Кожна з цих груп нормативів є важливою для стабільності та ефективності банківської системи. Зокрема, існує п'ять груп: капітал, ліквідність, кредитний ризик, інвестиції та валютна позиція. Кожна з цих груп має свої специфічні характеристики та регуляторні обов'язки. Розуміння та дотримання цих нормативів є важливим для ефективної та стабільної роботи банків. У таблиці 2.10 наведено дотримання банком економічних нормативів НБУ.

Таблиця 2.10 - Дотримання АТ «Сенс Банк» пруденційних нормативів НБУ у 2021-2023 рр.

Назва нормативу	Нормативне значення	Роки			Відхилення	
		Станом на 01.01.2022	Станом на 01.01.2023	Станом на 01.01.2024	2022/2021	2023/2022
Нормативи капіталу:						
H1	200 млн грн.	11434,0	7180,0	9097,4	-4253,9	+1917,3
H2	не менше 10%	12,12	11,72	15,44	-0,41	+3,73
H3	не менше 7%	8,93	9,29	15,40	+0,37	+6,11
Нормативи ліквідності:						
NSFR	з 1.10.21 -90%; з 1.04.22 -100%	121,90	109,29	180,34	-12,61	+71,06
Нормативи кредитного ризику:						
H7	не більше 25%	14,72	24,42	17,45	+9,70	-6,97
H8	не більше 800%	96,28	252,17	136,72	+155,89	-115,45
H9	не більше 5%	12,20	11,25	0,01	-0,95	-11,24

Продовження таблиці 2.10

Нормативи інвестування:						
H11	не більше 15%	0,067	0,005	0,004	-0,062	-0,001
H12	не більше 60%	0,436	0,005	0,004	-0,431	-0,001
Валютна позиція:						
Л13-1	не більше 15%	8,83	3,68	1,17	-5,15	-2,51
Л13-2	не більше 15%	0,64	2,45	2,03	+1,81	-0,42
LCR - коефіцієнт покриття ліквідністю:						
LCR _{ВВ}	мінімум 100%	193,77	311,28	432,14	+117,50	+120,87
LCR _{ІВ} -		444,17	471,67	635,46	+27,51	+163,78

Джерело: [36]

Як видно з таблиці 2.10, АТ «Сенс Банк» переважно дотримується пруденційних нормативів, встановлених НБУ: лише у 2021-2022 роках НБУ перевищив ліміт допустимого ризику за нормативом Н9 (максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру). Після процедури націоналізації цієї проблеми більше не існує. Крім того, НБУ вирішив не застосовувати обов'язкові заходи впливу за порушення економічних нормативів, якщо вони сталися після 24 лютого 2022 року.

Протягом звітного періоду регулятивний капітал банків мав значні коливання від 600 млрд грн до 13 452 млрд грн, що свідчить про нестабільні умови на фінансових ринках. Однак станом на кінець липня 2023 року ситуація покращилася, оскільки регулятивний капітал почав зростати: у першому півріччі 2023 року спостерігався значний приріст на 29,54%, що свідчить про потенціал банків щодо покращення фінансової стійкості та спроможності виконувати регулятивні вимоги. Цей показник сягнув 200 млн грн, перевищивши ліміт, встановлений НБУ для цього співвідношення, у 46,5 разів. Це свідчить про високу фінансову стійкість банку та його готовність протистояти можливим фінансовим ризикам.

Норматив адекватності регулятивного капіталу АТ «СЕНС БАНК» протягом аналізованого періоду демонстрував волатильність у діапазоні від 10,44% до

17,66%. Упродовж цього періоду норматив Н2 залишався нижчим за середній показник аналогічного нормативу для всієї банківської системи країни, незважаючи на те, що значення нормативу Н2 стабільно перевищувало порогове значення, встановлене Національним банком України, а на початок вересня 2023 року норматив Н2 становив 17,66%, що на 7,66 в.п. вище за встановлений регулятором ліміт, на 7,28 п.п. нижче середнього значення нормативу Н2 по банківській системі України. Цей показник вказує на те, що рівень капіталу банку є відносно високим і перевищує вимоги регулятора, але є нижчим за середній по системі. Це може свідчити про те, що банк зміцнює свою капітальну базу для підвищення стійкості до прийнятих ризиків.

У період з 2022 по 2023/8 рр. норматив основного капіталу (Н3) коливався від 7,93% до 17,62%, стабільно перевищуючи мінімальний рівень, встановлений Національним банком України. Починаючи з 2023/8 рр., норматив Н3 був вищим за середній показник по банківській системі України. 1 вересня 2023 року. Станом на 1 вересня 2023 року норматив Н3 банку становив 17,62%, що в 2,52 рази перевищує мінімальний норматив, встановлений Національним банком України. Ці дані свідчать про те, що АТ «СЕНС БАНК» не тільки дотримується регуляторних нормативів, але й знаходиться вище середньоринкових, демонструючи фінансову стійкість та ефективне управління основними засобами.

Показник адекватності капіталу АТ «СЕНС БАНК» свідчить про його фінансову стійкість та здатність ефективно управляти капіталом: значно перевищуючи встановлені НБУ ліміти, банк продемонстрував свою надійність та здатність справлятися з можливими ризиками, що є важливим фактором для клієнтів та інвесторів у поточних ринкових умовах. Це є важливим фактором для клієнтів та інвесторів у поточних ринкових умовах [42].

Станом на початок 2024/3 року АТ «СЕНС БАНК» демонстрував високий рівень регулятивного та основного капіталу:

- Н1 (норматив адекватності регулятивного капіталу) перевищує нормативне значення у 42 рази, що свідчить про добру капіталізацію банку.

- Н2 (норматив основного капіталу) на 4,66 п.п. перевищує нормативне значення, що свідчить про стабільність та надійність банку.
- Норматив миттєвої ліквідності Н3 на 2,09 п.п. перевищує нормативне значення та на 2,58 п.п. - середнє значення Н3 по банківській системі України, що свідчить про значний запас ліквідності банку.

Станом на 1 березня 2024 року ліквідність банку перебуває на високому рівні, що підтверджується тим, що відповідні нормативи суттєво перевищують встановлені НБУ значення.

Станом на 1 січня 2024 року непрацюючі кредити становили 44,41% кредитного портфеля банку. Ліквідні фінансові інструменти з низьким кредитним ризиком (грошові кошти та їх еквіваленти і державні облігації) становили 56,66% у структурі активів банку. За підсумками 2023 року банк продемонстрував значні показники прибутку, чистого процентного та чистого комісійного доходу, що свідчить про ефективну діяльність банку та його здатність генерувати дохід.

Таким чином, аналіз фінансово-економічного паспорту АТ «СЕНС БАНК» свідчить про загальну стабільність та відносну успішність банку. Банк має позитивні показники в окремих аспектах, таких як зростання чистого процентного доходу та кількості клієнтів. Однак слід відзначити і негативні аспекти, зокрема, збитки за певний період часу, зменшення кількості відділень та можливий ризик прострочення кредитів. В цілому, аналіз фінансового стану банку підкреслює необхідність ретельного управління та стратегічного планування для забезпечення подальшого розвитку та успіху банку.

Отже, управління ліквідністю передбачає, що банки стикаються з розривом ліквідності, якщо джерела та обсяги ліквідних коштів не збігаються. Залежно від знаку різниці, розрив ліквідності може бути позитивним (коли джерела ліквідних коштів перевищують їх використання) або негативним (коли виникає нестача ліквідних коштів). За наявності надлишку ліквідних коштів їх слід інвестувати в прибуткові активи, а за нестачі - залучати з найдешевших і найдоступніших джерел.

Одним з напрямів управління ліквідністю є наявність ризику ліквідності, який має як цінові, так і об'ємні характеристики. Ціновий або процентний ризик визначається ціною, за якою можуть бути продані активи, та процентною ставкою, за якою можуть бути сформовані зобов'язання. Кількісний ризик визначається тим, чи можна продати актив і чи можна придбати кошти на ринку незалежно від ціни. Якщо актив можна продати за номіналом, ціновий ризик, пов'язаний з накопиченою ліквідністю, дорівнює нулю. Якщо ж актив необхідно продати з дисконтом, ціновий ризик повністю визначається розміром цінового дисконту, який, ймовірно, залежить від того, наскільки відсоткова ставка зросла порівняно з відсотковою ставкою на момент купівлі [45].

Ризик управління пасивами виникає тоді, коли банк змушений залучати депозити з високою вартістю або коли пропозиція на ринку вкрай обмежена, тобто коли банк платить премію за додатковий ризик. Якщо кошти доступні, ризик управління ліквідністю дорівнює нулю, і банк повинен підтримувати свою кредитоспроможність. У будь-якому випадку, вважаємо, що запобігання або усунення ризику ліквідності повинно базуватися на покращенні обслуговування клієнтів та мінімізації процентних витрат. Реалізація таких стратегій повністю відповідає вимогам забезпечення стабільного управління, фінансової стійкості та ефективного використання потенційних ресурсів банку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1 Напрями вдосконалення управління ліквідністю банку

Управління ліквідністю є передумовою довіри до банківської системи країни. Практично в кожній країні світу управління ліквідністю становить великий інтерес як для окремого комерційного банку, так і для національного центрального банку, оскільки проблеми з ліквідністю виникають не тільки на рівні одного банку, але й тому, що нестача ліквідності в одній банківській установі може вплинути на всю систему. Необхідність вивчення досвіду управління ризиком ліквідності як у розвинених, так і в постсоціалістичних країнах є особливо актуальною сьогодні. У більшості країн не існує уніфікованих показників для оцінки ліквідності банків. Всі показники та практика управління ліквідністю варіюються від банку до банку.

Для управління банківськими активами і пасивами в зарубіжних країнах використовується одна з чотирьох теорій управління ліквідністю [47]:

- теорія комерційного кредитування;
- теорія очікуваної дохідності;
- теорія управління пасивами;
- теорія трансфертів.

У зарубіжній практиці всі активи поділяються на:

- первинні резерви: готівка в касі та кошти на кореспондентських рахунках у центральному банку.
 - вторинні резерви: високоліквідні цінні папери, призначені для продажу.
- Цей тип активів доповнює первинні резерви у випадку нестачі ліквідності;
- кредити та інші цінні папери з низькою ліквідністю.

Для ефективного управління ліквідністю зарубіжна практика встановлює певні вимоги до складу активів. У кожній країні оптимальними для забезпечення стабільності, ліквідності та платоспроможності банків вважаються такі нормативи за окремими видами активів [50]:

1. США: первинні резерви (по відношенню до депозитів) - не менше 5-10%, первинні та вторинні резерви (по відношенню до депозитів) - не менше 10-15%, кредити (по відношенню до активів) - не більше 65%.
2. Японія: ліквідні активи (первинні та вторинні резерви) до депозитів - 30%.
3. Франція: відношення ліквідних активів (активи з терміном погашення в найближчі 30 днів) до зобов'язань до запитання - 100%; відношення активів, розміщених на три місяці, до повернутих депозитів, строкових депозитів та інших ресурсів, пов'язаних на три місяці, - понад 60%.

При управлінні ліквідністю на основі дотримання певних співвідношень між активами і пасивами зарубіжні банки використовують метод віднесення окремих зобов'язань до певних статей активів за строками їх погашення, виходячи з їх ліквідності [52]. У деяких розвинених країнах, наприклад, у США, управління ризиками ґрунтується на визначенні дефіциту або надлишку ліквідності. Для цього загальна сума активів за певний період порівнюється із сумою зобов'язань за відповідний період, щоб визначити дефіцит або надлишок ліквідності за періодами та сукупно. Наступним етапом аналізу є порівняння суми дефіциту або надлишку з пороговими рівнями, встановленими банком. Мається на увазі GAP-аналіз, який використовується українськими комерційними банками для управління ризиком ліквідності [53].

Враховуючи, що метод нормативів є одним з основних методів управління ліквідністю комерційних банків і використовується не тільки самими банками в регулятивних цілях, а й центральними банками різних країн світу у вигляді встановлення обов'язкових економічних нормативів, варто звернути увагу на зарубіжний досвід управління ліквідністю з використанням нормативів. Цей підхід передбачає встановлення певних кількісних співвідношень між статтями активу та пасиву балансу. В одних країнах ці нормативи встановлюються центральним банком, в інших - комерційними банками. Обсяг показників ліквідності варіюється від країни до країни.

В інших країнах наглядові органи або не встановлюють обов'язкового набору цих показників, як у США, або визначають лише невелику кількість показників, як у Франції, Японії, Великобританії та Німеччині.

Узагальнення показників ліквідності для декількох країн з посиланням на керівні принципи та літературу наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Економічні нормативи ліквідності комерційних банків розвинутих країн світу

Країна	Назва показника	Розрахунок	Нормативне значення, %
Франція	Норматив ліквідності	Співвідношення суми активів, розміщених строком на 3 місяці, і суми депозитів до повернення, строкових депозитів та інших ресурсів, залучених на 3 місяці.	> 60
	Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення суми активів, розміщених строком понад 4 роки, до довгострокових ресурсів, строком понад 4 роки	>60
Німеччина	Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення суми активів і суми зобов'язань зі строком розміщення активів і погашення зобов'язань понад 4 роки	100
Велика Британія	Норматив ліквідності	Співвідношення готівки, залишків на коррахунках НОСТРО, суми наданих депозитів до повернення і зі строком розміщення на день, цінних паперів та придатних до переобліку векселів і загальної суми зобов'язань	>12,5
Японія	Норматив ліквідності	Співвідношення суми коштів на коррахунку в Центральному банку та в касі, державних цінних паперів і загальної суми залучених депозитів	>30

Джерело: [55]

Варто зазначити, що Французький центральний банк не вимагає від усіх фінансових установ дотримуватися однакових нормативів. У певних випадках

кожен банк може бути задоволений розрахованим коефіцієнтом і може впливати на інші фінансові установи відповідним чином лише за необхідності. У деяких країнах банківські установи не обмежуються нормативними коефіцієнтами ліквідності і можуть розраховувати інші показники ліквідності балансу банку відповідно до власних потреб. Наприклад, у Великобританії комерційні банки розраховують невідомі коефіцієнти ліквідності для аналізу та контролю своєї діяльності. Коефіцієнти ліквідності розраховуються як відношення активів до зобов'язань зі строком погашення від одного до шести місяців.

У США досвід комерційних банків у вимірюванні ліквідності є досить цікавим. Центральний банк США не вимагає від комерційних банків суворого дотримання нормативів ліквідності. Одним із завдань, що стоять перед керівництвом банку, є розробка та підтримка системи показників ліквідності. Наразі американська практика не передбачає обов'язкової формули для оцінки ліквідності різних банків. При проведенні аналізу ліквідності методика, що використовується, залежить від ринку, на якому працює банк, типу і виду комерційного банку, а також характеру і виду банківських продуктів і послуг.

У США, виходячи з досвіду, запроваджено такі системи показників [56]:

- Первинні резерви (готівка + кореспондентські рахунки в центральному банку) / залучені депозити. Рівень цього показника має бути не менше 5-10% для забезпечення ліквідності банку;
- Первинні резерви + вторинні резерви (державні облігації) / депозити. Рівень цього показника має бути не менше 15-25% для забезпечення ліквідності банку;
- Первинні резерви + вторинні резерви (ОВДП) / депозити;
- Кредити видані / депозити видані. Чим вище це співвідношення, тим менш ліквідним є банк;
- Кредити видані/загальні активи. Цей показник відображає диверсифікацію активів. Оптимальним значенням цього показника вважається 60-70% для підтримки ліквідності та прибутковості банку. На ліквідність банку також впливає структура депозитів, тобто розподіл

депозитів на «стабільні» та «нестабільні». Стабільні депозити включають як строкові депозити, так і депозити на вимогу постійних клієнтів банку;

— Стабільні» депозити / загальний обсяг депозитів. Слід зазначити, що чим вища частка «стабільних» депозитів у загальному обсязі залучених депозитів, тобто вище 75%, тим більш ліквідним є банк. Наявність таких «стабільних» депозитів у банківській установі забезпечує значні прибутки та зменшує потребу в ліквідних активах.

Розвиток ринку міжбанківських кредитів є важливим для підтримання ліквідності.

Обсяг запозичень в інших банках, включаючи кредити від центрального банку / загальний обсяг запозичень. При розрахунку цього показника аналізуються частота, тривалість і причини запозичень, а також сума сплачених відсотків. Використання коштів, запозичених на міжбанківському ринку, для покриття зобов'язань банку протягом тривалого періоду часу свідчить про незахищеність ліквідності банку.

Виходячи з досвіду економічно розвинутих країн, в українську банківську практику управління ліквідністю комерційних банків за допомогою методу коефіцієнтів слід внести певні зміни [58]:

- дещо змінити всі показники ліквідності банку, за винятком нормативу миттєвої ліквідності;
- збільшити коефіцієнт миттєвої ліквідності до 50%;
- розраховувати норматив довгострокової ліквідності як відношення активів до зобов'язань з початковим строком погашення більше одного року. Значення цього показника має коливатися в межах 55-60%;
- коефіцієнт ліквідності визначається як співвідношення кореспондентських рахунків у центральному банку та загальної суми коштів у касі, державних облігацій та депозитів. Це співвідношення має бути не менше 30%.

Для внутрішнього аналізу комерційні банки можуть використовувати останній показник, але перші три повинні бути включені до регуляторних вимог.

Такі зміни допомогли б чітко визначити оцінку ліквідності балансів комерційних банків як при регулюванні з боку Національного банку України, так і при прийнятті певних управлінських рішень в банківських установах.

Для підвищення ефективності управління ліквідністю в банках, перш за все, необхідно здійснювати моніторинг обсягів залучення та надання коштів. Це питання є критично важливим як для окремих банків, так і для банківської системи в цілому. Це пов'язано з тим, що невідповідність між активами та пасивами банку може призвести до дисбалансу в ефективності виконання боргових зобов'язань.

Виникнення такого явища в комерційному банку протягом тривалого періоду часу має негативний вплив на банківську систему, що, в свою чергу, підриває стійкість банку та знижує довіру населення до банку.

Перш за все, банківським установам необхідно розробити чітку та виважену кредитну та депозитну політику, спрямовану на зменшення від'ємного сальдо між залученими та наданими коштами. Кредитна політика банків має бути жорсткішою щодо кредитування сумнівних суб'єктів господарювання, оскільки зростання кредитного портфеля значно випереджає зростання депозитного портфеля.

Управління ліквідністю можливе лише за умови ефективного аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. На внутрішні фактори керівництво банку може безпосередньо впливати, тоді як зовнішні фактори перебувають поза контролем банку [60].

Управління якістю та достатністю активів, детальне вивчення платоспроможності та кредитної історії позичальників, розробка ефективної стратегії та політики банку, створення раціональної структури депозитної бази та підтримка сприятливої репутації є найважливішими завданнями для зменшення впливу внутрішніх факторів на ліквідність банку.

Що стосується зовнішніх чинників, то пріоритетом є розробка монетарної політики, максимально сприятливої для всіх учасників банківської системи, що, в свою чергу, безпосередньо впливає на стан внутрішніх фінансових ринків. Центральні банки повинні ретельно стежити за обсягом грошової маси в обігу і, за необхідності, впливати на нього шляхом вилучення грошей з обігу або, навпаки,

збільшення грошової маси шляхом надання банкам кредитних ресурсів. Політика управління ліквідністю банківських установ має бути підпорядкована державній грошово-кредитній політиці, а остання, в свою чергу, узгоджуватися з загальноекономічною політикою. Національний банк України має всіляко запобігати внутрішнім кризам. Це забезпечить сталий розвиток не лише банківської системи, а й вітчизняної економіки в цілому.

3.2 Рекомендації щодо вибору стратегій та методів управління ліквідністю в періоди турбулентності на прикладі АТ «СЕНС БАНК»

Дослідивши рівень виконання нормативів НБУ можна зробити висновки про сильні та слабкі сторони стратегії банку та виявити подальші шляхи вдосконалення аналізу рівня ліквідності наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Сильні та слабкі сторони стратегії АТ «СЕНС БАНК» з управління показниками ліквідності

Факт	Наслідок
Сильні сторони	
Дотримання стабільного об'єму залишків готівкових коштів в касі банку	—
Нарощення обсягів боргових цінних паперів міжнародних фінансових організацій /державних органів країн G-7 з рейтингами не нижче AA-/Aa3	Зменшення рівня залежності від ризику інфляції, диверсифікація високоякісних ліквідних активів (ВЛА)
Нарощення обсягів боргових цінних паперів, емітованих міжнародними банками розвитку	Зменшення рівня залежності від ризику інфляції, диверсифікація високоякісних ліквідних активів (ВЛА)
Збільшення сум обов'язкових резервів в НБУ	Зменшення ризику неповернення кредитів в умовах війни та фінансової кризи хоча водночас впливає на скорочення доходу банку
Слабкі сторони	
Зменшення обсягів надходжень від кредитів суб'єктів господарювання	Ризик втрати клієнтської бази, але в умовах війни та фінансової кризи знижує ризик неповернення кредиту
Нестабільний обсяг коштів інших банків розміщених в АТ «СЕНС БАНК»	Значно підвищується рівень стійкості банку

Джерело: [62]

За результатами проведених досліджень запропоновано низку рекомендацій, які позитивно вплинуть на управління ризиком ліквідності та фінансову стабільність банків.

1. Ефективне управління високоякісними ліквідними активами ВЛА:

Оптимізувати склад ВЛА та зменшити залежність від кількох ключових позицій.

2. Регулярно переглядати та коригувати портфель ліквідних активів відповідно до ринкових умов та регуляторних змін.

Сценарний аналіз та стрес-тестування: регулярно проводити сценарний аналіз та стрес-тестування для виявлення потенційного дефіциту ліквідності за несприятливих умов, аналізу впливу різних стресових сценаріїв на коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) та забезпечення проактивного управління ризиками.

Належне управління заставою: впровадити ефективні практики управління заставою для підвищення доступності та легкості реалізації застави в умовах стресу, а також можливості легко конвертувати заставу в грошові кошти відповідно до стандартів LCR. Ця рекомендація матиме позитивний вплив на зниження ризику неповернення кредитів та сприятиме зростанню кредитного портфеля.

Системи моніторингу та звітності - Впровадити вдосконалені системи моніторингу, які надаватимуть дані про позиції ліквідності в режимі реального часу. Це підвищить точність і надійність звітності та уможливить швидке виявлення порушень і вжиття коригувальних заходів.

Поглиблена інтеграція управління ризиками в загальнобанківські системи управління ризиками для забезпечення узгодженості між практиками управління ліквідністю, кредитним та ринковим ризиками.

Технології та автоматизація - використання та автоматизація передових технологій у процесах управління ліквідністю для точного та своєчасного збору даних та звітності, включаючи впровадження систем автоматизації розрахунків LCR відповідно до регуляторних вимог [65].

Розробити комплексний план фінансування (КПФ): розробити комплексний КПФ, у тому числі стратегії подолання потенційного дефіциту ліквідності, а також

регулярно переглядати та оновлювати КПФ відповідно до змін ринкових умов та профілю ризику.

Впровадити систему регулярного внутрішнього аудиту: проводити регулярний внутрішній аудит для забезпечення точності та надійності розрахунків LCR. Це дасть змогу оперативно вирішувати будь-які проблеми, виявлені під час аудиту, та вживати коригувальних заходів.

Постійне навчання та підвищення обізнаності працівників: дотримання регуляторних вимог та поведінка персоналу мають вирішальне значення для точності розрахунків LCR та NSFR.

Впроваджуючи ці заходи, банки можуть підвищити точність та ефективність розрахунків коефіцієнтів покриття ліквідності, забезпечити належне управління ризиком ліквідності та дотримання регуляторних вимог.

Основною метою стратегії АТ «СЕНС БАНК» є створення операційно сильного та конкурентоспроможного банку, здатного забезпечити фінансову стабільність та виплату дивідендів, а також привабливого та життєздатного для інвестицій.

Концептуальна схема розробки та реалізації стратегії управління ліквідністю АТ «СЕНС БАНК» характеризується комплексністю та завершеністю і передбачає певну послідовність етапів (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 - Формування та реалізація стратегії управління ліквідністю АТ «СЕНС БАНК»

Джерело: [34]

На першому етапі визначаються цілі та завдання управління ліквідністю банку. Відповідно до місії АТ «СЕНС БАНК» на ринку банківських послуг (бути лідером на ринку клієнтоорієнтованих, конкурентоспроможних та інвестиційно привабливих банківських послуг, пропонуючи широкий спектр високоякісних та інноваційних послуг у всіх сегментах фінансового ринку) та загальної стратегії розвитку (розвивати потенціал основного бізнесу, вдосконалювати операційну діяльність та забезпечувати підвищення інвестиційної привабливості) вдосконалення діяльності та забезпечення підвищення інвестиційної

привабливості), мета управління ліквідністю може бути визначена як безперервне забезпечення достатнього рівня ліквідності банку за мінімальних витрат. Виходячи з цієї мети, основними завданнями управління ліквідністю банку є формування ефективної системи управління активами, дотримання нормативів ліквідності та зниження ризику ліквідності комерційних банків, що сприятиме загальному підвищенню платоспроможності комерційних банків та системної стабільності на банківському ринку [66].

На другому етапі проводиться аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на ліквідність банків та банківської системи України в цілому.

На третьому етапі розробляється портфель стратегій управління ліквідністю банків. Це стратегія трансформації активів (управління ліквідністю через активи), стратегія залучення ліквідних коштів (управління ліквідністю через пасиви) та стратегія збалансованого управління ліквідністю (управління ліквідністю через активи та пасиви).

Кожна з цих стратегій має свої переваги та недоліки, але їх економічна доцільність залежить від особливостей портфеля банку, кон'юнктури фінансового ринку та специфіки зовнішнього середовища.

На четвертому етапі обираються показники та методи оцінки рівня ліквідності банку безпосередньо відповідно до сформованого портфеля стратегій та приймаються ефективні управлінські рішення відповідно до цілей та завдань банку.

На п'ятому етапі здійснюється реалізація обраних стратегій відповідно до основних стратегічних напрямів розвитку.

На шостому етапі аналізуються результати реалізації стратегій, виявляються відхилення та коригуються заходи (за необхідності) для досягнення поставлених цілей. На цьому етапі дуже важливим є контроль, який може бути реалізований за допомогою збалансованої системи показників BSC. Коригування плану на цьому етапі забезпечує безперервний циклічний характер стратегічного плану, напрямок, який максимально враховує зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [15].

На основі системного комплексного підходу до управління ліквідністю банку з урахуванням мінливого зовнішнього середовища, викликів і загроз банку нами запропоновано адаптивну модель механізму управління ліквідністю банку. Ця модель передбачає розробку адаптивної концепції управління ліквідністю банку, яка може гарантувати відповідні зміни при зміні інтенсивності впливу зовнішніх або внутрішніх факторів та реалізується через систему методів управління.

Для забезпечення її ефективного функціонування необхідно дотримуватися таких принципів: системності, необхідної різноманітності, подвійного контролю, гнучкості та зворотного зв'язку. Відповідно до цих основних принципів було розроблено адаптовану модель механізму управління ліквідністю банку (рис. 3.2).

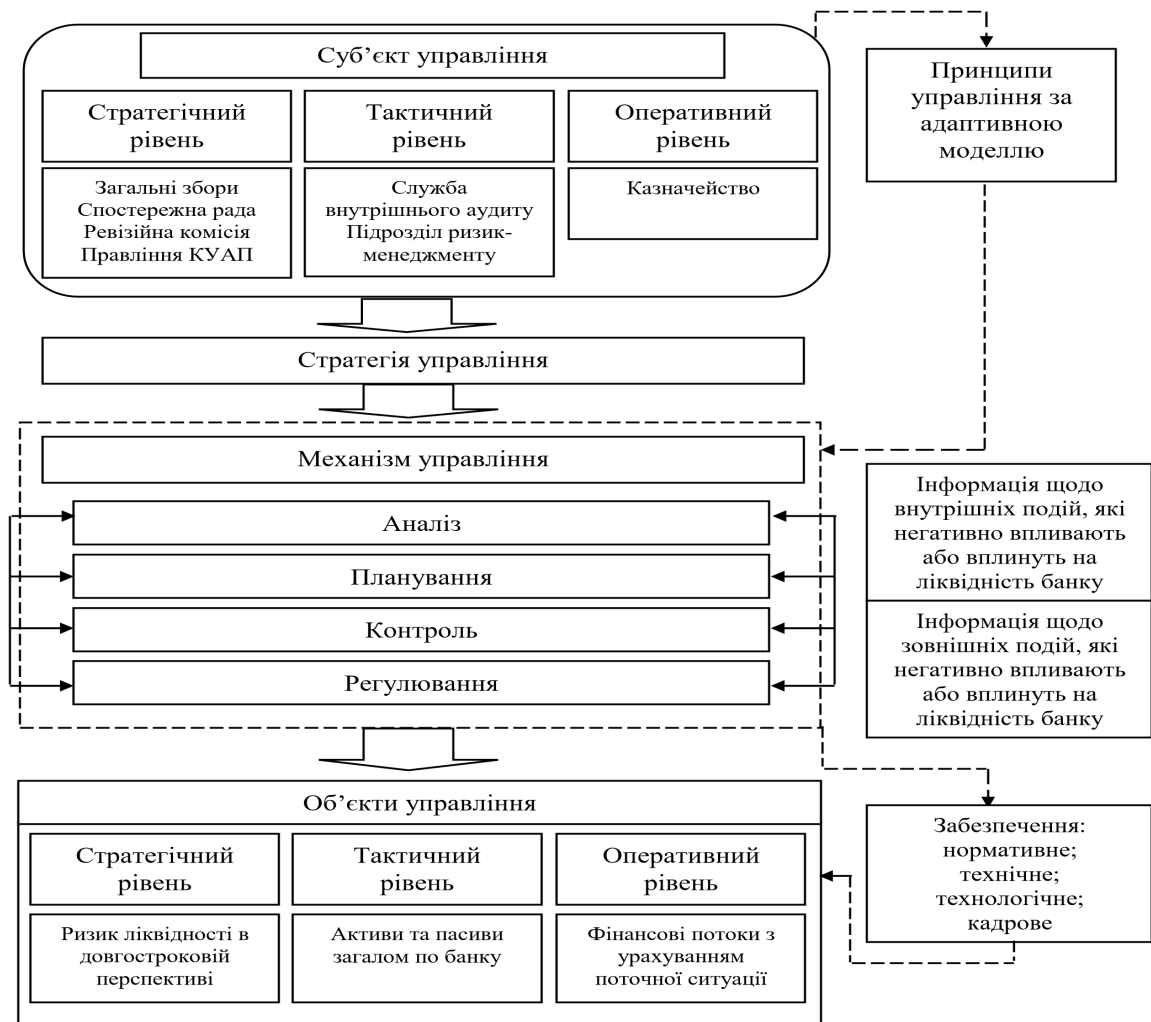

Рисунок 3.2 – Адаптивна модель механізму управління ліквідністю АТ «СЕНС БАНК»

Джерело: [34]

Управління ліквідністю здійснюється переважно казначейством банку на основі щоденних звітів щодо нормативів ліквідності та дотримання обов'язкових резервів. Казначейство щотижня оновлює графік платежів і управляє позицією ліквідності в режимі реального часу шляхом продажу інвестиційних цінних паперів, короткострокового фінансування на міжбанківському ринку та інших доступних фінансових операцій. Казначейство також аналізує можливі наслідки великих відтоків коштів основними клієнтами з метою мінімізації можливості несприятливих змін у ресурсах [67].

Діяльність Комітету з управління активами та пасивами включає забезпечення ефективності та безперервності процесів управління активами та пасивами банку, моніторинг ризику ліквідності, процентного та цінового ризиків (щодо пасивних операцій) та валютного ризику, а також вжиття заходів для мінімізації цих ризиків та максимізації фінансового результату банку. До компетенції Кредитного комітету входить розгляд звітів щодо ризику ліквідності та контроль за прийняттям рішень.

Система управління АТ «СЕНС БАНК» розробляє плани для підрозділів та координує їхні дії щодо управління ліквідністю в кризових ситуаціях, включаючи використання індикаторів раннього попередження та реагування, а також покрокові процедури у разі виникнення форс-мажорних ситуацій з ліквідністю. Створення систем управління ризиком ліквідності та процентним ризиком, розробка методів ідентифікації та оцінки ризиків, моніторинг дотримання банками нормативних показників, встановлених регулятором, розробка заходів реагування у разі підвищення ризику ліквідності та своєчасне інформування керівництва здійснюються відповідно до казначейства та зон ризику. Також регулярно проводяться стрес-тести ліквідності за нормальних або більш суворих сценаріїв ринкового середовища [68]. Відповідальним за цю сферу є Департамент розрахунку та моніторингу економічних нормативів, який щоденно розраховує «встановлені НБУ» показники ліквідності, готує звіти про розриви ліквідності, які використовуються Казначейством у процесі розробки оперативних та стратегічних заходів з управління ліквідністю [70].

Моніторинг та управління ризиками, що впливають на ліквідність АТ «СЕНС БАНК», здійснюють підрозділи, відповідальні за внутрішній контроль та управління шахрайством, ризик-менеджмент, казначейство та рейтинги. Департамент внутрішнього контролю та протидії шахрайству має на меті створення ефективної системи внутрішнього контролю, яка включає в себе підвищення безпеки та ефективності банківських операцій, створення ефективної системи запобігання шахрайству та надання методологічної та методичної підтримки у виявленні, розслідуванні та усуненні ризиків.

Ключову роль відіграє Департамент комплаєнс, який забезпечує виконання функцій з управління комплаєнс-ризиком та здійснює контроль за дотриманням регуляторних та інших законодавчих вимог. Оцінюючи якість стратегії управління ліквідністю, система управління казначейством АТ «СЕНС БАНК» має досить потужну нормативну базу, що включає: «Політику управління ризиком ліквідності, Політику банківської групи АТ «СЕНС БАНК» у сфері управління ризиками, План першочергових дій у разі виникнення ризику ліквідності, Положення про управління ліквідністю Положення про порядок проведення стрес-тестування ризиків, процедури виявлення, оцінки, управління та моніторингу ризиків ліквідності в банківській групі АТ «СЕНС БАНК» [34].

Для оцінки ризику ліквідності керівництво АТ «СЕНС БАНК» використовує три основні методи управління ризиком ліквідності: класичний метод розрахунку розриву ліквідності, метод коефіцієнтів та структури фінансування [10]. Система управління ліквідністю має вирішальне значення для загальної стратегії розвитку АТ «СЕНС БАНК». Це пов'язано з тим, що система управління ліквідністю є фундаментом не тільки для існування окремої банківської установи, але й для довіри до всієї національної банківської системи. Волатильність фінансових ринків вимагає переосмислення та зміни підходу до розуміння ліквідності, а сучасні цифрові технології та фінансові інновації надають банкам низку можливостей та інструментів для пошуку нових шляхів фінансування та управління ліквідністю.

Розвиток інформаційних та управлінських систем, аналіз потреб у фінансуванні за альтернативними сценаріями та планування антикризового

управління залишаються наріжними каменями ефективної системи управління ліквідністю для банків, незалежно від їхнього розміру чи характеру бізнесу. Таким чином, в умовах нестабільності фінансових ринків, скорочення економічних циклів та існуючих викликів і загроз питання управління ліквідністю потребують нових підходів до їх вирішення, оскільки ефективність традиційних підходів знижується. Тому розробка стратегії та адаптивної моделі механізму управління ліквідністю банку дозволить йому більш гнучко реагувати та швидко адаптуватися до змін на ринку.

ВИСНОВКИ

В останні роки фінансові ринки є дуже мінливими і динамічними через високу конкуренцію між їх учасниками, розвиток передових технологій. Основною метою функціонування цих фінансових інститутів є забезпечення та сприяння соціально-економічному розвитку не тільки окремих регіонів, а й держави в цілому. Досягнення цієї мети досягається за рахунок перерозподілу капіталу, тобто залучення вільних грошових ресурсів, і перерозподілу цих ресурсів між регіонами, де це необхідно.

Ліквідність є однією з найважливіших системних характеристик банків, фінансова стабільність якої демонструє здатність активно працювати на ринку банківських послуг, діяти в суперечливій і несприятливій обстановці і мінімізувати ризик збитків у кризових ситуаціях.

В ході своєї діяльності фінансові установи стикаються з багатьма фінансовими проблемами. Однією з таких проблем є підтримка оптимальної структури балансу для забезпечення високої прибутковості при мінімальному ризику ліквідності. Банки вирішують цю проблему, використовуючи методи і приймальники управління банківською ліквідністю.

Система управління ліквідністю банку включає такі підходи, як стратегії управління ліквідністю, методи управління ліквідністю та методи оцінки потреби в ліквідних коштах. Аналіз цих стратегій і того, як банки керують ліквідністю, показує, що вони неефективні в чистому вигляді. В результаті ці підходи використовуються в сучасній банківській справі для управління складною ліквідністю. Вибір стратегії та методу управління залежить від розміру та фінансового становища фінансової установи, кваліфікації персоналу та політики банку в цілому.

У більшості країн світу банківське регулювання здійснюють центральні банки, наприклад, в Україні цим займається Національний банк України, а в США Федеральна резервна система. Зарубіжна практика показує, що в розвинених

країнах, де банківська система більш надійна, система нормативів ліквідності центральних банків складається з 1 або 2 показників.

Загалом ключові показники ліквідності та прибутковості банків після початку повномасштабного вторгнення знизилися. Однак, досить високий рівень короткострокової ліквідності став фактором, який дозволив банківській системі продовжувати стабільно функціонувати, не зазнаючи значних втрат. Банківська ліквідність значно зросла завдяки вивільненому фінансуванню державного бюджету та міжнародній підтримці. Наразі одним з головних викликів є надлишок ліквідності, який Національний банк України планує зменшити шляхом запровадження нових обов'язкових резервних вимог, що стимулюватимуть збільшення строкових депозитів. Зростання прибутків і рентабельності в останні місяці свідчить про те, що банківська система має значну фінансову стійкість для подолання втрат, понесених у перші роки війни, і для збільшення кредитування, що сприятиме помірному відновленню економіки.

АТ «Сенс Банк» - один з найбільших банків України, має ліцензію Національного банку України № 61 від 1 грудня 2022 року. Банк заснований у 1992 році, з 2001 року працює під назвою АТ «Альфа-Банк», а з 2004 року є частиною приватної міжнародної банківської холдингової компанії зі штаб-квартирою в Люксембурзі. У кризовому 2022 році поряд із скороченням активів та залучених коштів банк отримав збитки у сумі майже 7 млрд грн. Як бачимо з прибутком АТ «Сенс Банк» спрацював у двох з трьох років дослідженого періоду, а збитковим був лише у 2022 р., коли виклики та загрози постали перед усією країною. Проте вже у 2023 році зміг так організувати свою діяльність, що отримав прибуток у сумі близько 73% величини збитку попереднього року. Отже, ситуація із прибутковістю цього націоналізованого банку потребує особливої уваги аби не потрапляти у збиткову зону знову.

Стратегія АТ «СЕНС БАНК» передбачає накопичення ліквідних коштів у вигляді ліквідних активів (грошових коштів та цінних паперів, що негайно конвертуються). У разі виникнення потреби в ліквідних коштах, активи можуть бути продані вибірково до тих пір, поки не буде задоволена потреба в грошових

коштах. Аналіз фінансово-економічного паспорту АТ «СЕНС БАНК» свідчить про загальну стабільність та відносну успішність банку. Банк має позитивні показники в окремих аспектах, таких як зростання чистого процентного доходу та кількості клієнтів. Однак слід відзначити і негативні аспекти, зокрема, збитки за певний період часу, зменшення кількості відділень та можливий ризик прострочення кредитів. В цілому, аналіз фінансового стану банку підкреслює необхідність ретельного управління та стратегічного планування для забезпечення подальшого розвитку та успіху банку.

Для підвищення ефективності управління ліквідністю в банках, перш за все, необхідно здійснювати моніторинг обсягів залучення та надання коштів. Це питання є критично важливим як для окремих банків, так і для банківської системи в цілому. Це пов'язано з тим, що невідповідність між активами та пасивами банку може призвести до дисбалансу в ефективності виконання боргових зобов'язань. Основною метою стратегії АТ «СЕНС БАНК» є створення операційно сильного та конкурентоспроможного банку, здатного забезпечити фінансову стабільність та виплату дивідендів, а також привабливого та життєздатного для інвестицій.

Оцінюючи якість стратегії управління ліквідністю, система управління казначейством АТ «СЕНС БАНК» має досить потужну нормативну базу, що включає: Політику управління ризиком ліквідності, Політику банківської групи АТ «СЕНС БАНК» у сфері управління ризиками, План першочергових дій у разі виникнення ризику ліквідності, Положення про управління ліквідністю Положення про порядок проведення стрес-тестування ризиків, процедури виявлення, оцінки, управління та моніторингу ризиків ліквідності в банківській групі АТ «СЕНС БАНК».

Для оцінки ризику ліквідності керівництво АТ «СЕНС БАНК» використовує три основні методи управління ризиком ліквідності: класичний метод розрахунку розриву ліквідності, метод коефіцієнтів та структури фінансування. Система управління ліквідністю має вирішальне значення для загальної стратегії розвитку АТ «СЕНС БАНК».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булюк В. В. Динаміка структурних показників доходів і витрат банків України. Приазовський економічний вісник. 2020. Випуск 2(19).
2. Варцаба В. І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. № 1 (51). С. 311-316.
3. Жаворонок А.В. Вплив комісійних надходжень на формування доходів комерційного банку. Причорноморські економічні студії. Гроші, фінанси і кредит. 2020. № 50-2. С.117-124.
4. Зайцева Л. О. Банківська система України: стан, проблеми розвитку. Бізнес - Інформ: економіка, фінанси, грошовий обіг і кредит. 2018. № 1. С. 280-285.
5. Коблянська Г. Ю. Методика і організація обліку доходів і витрат комерційних банків. Modern Economics. 2019. №13. С.130-134.
6. Корчинська О. Ефективність застосування сучасних інформаційних технологій у маркетинговій діяльності банків в Україні. Вісник АПСВТ. 2017. № 1. – С. 64–70.
7. Костюк В. А. Управління доходами та витратами банку. Гроші, фінанси і кредит. 2020. № 12. С.150-154.
8. Кушнарєва А. А. Аналіз фінансових результатів діяльності банківської системи України. Наукові праці. Економіка. 2017. Випуск 290. Т. 302. С. 20–26.
9. Макаренко Ю. П. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №10.
10. Малиновська І. О. Сутність активних операцій комерційних банків. Modern Economics. 2017. №6. С.145–152.
11. Мироненко М. Ю. Банки та банківська діяльність: підручник. Київ: ТОВ «Меркьюрі–Поділля», 2017. 411 с.
12. Ситник Н. С. Банківська система : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

- 13.Фатюха Н. Г. Основні підходи щодо визначення та класифікації доходів банківської установи. Ефективна економіка. 2019. №7
- 14.Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник. К. : Знання, 2015. 535 с.
- 15.Еркес О., Гордієнко Т., Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Гроші, фінанси і кредит. 2019. № 20. С. 635 – 642.
- 16.Косарева І.П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. Причорноморські економічні студії. 2018. № 29. С. 99-103
- 17.Чібісова В. Ю. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України. Вісник Університету банківської справи. 2017. № 1 (28) С.51-59.
- 18.Новосьолова О.С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. Гроші, фінанси і кредит. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 76-82.
- 19.Миненко Л. М. Трансформація підходів до оцінки ризику банківської ліквідності. Ефективна економіка. 2020. Випуск № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/56.pdf.
- 20.Краснова І.В., Громницька І.Ю. Процес розгортання кризи ліквідності банківської системи в циклічних умовах. Бізнес інформ. 2018. № 5. С. 343–350.
- 21.Барановський О., Путінцева Т. Формування комплексної програми забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. Світ фінансів. 3(68). 2021. С. 65 – 79.
- 22.Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2020. № 40. С. 51 – 58.
- 23.Лісняк А.Є. Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 2. 2018. С. 72 – 77.
- 24.Мордань Є.Ю., Журавка О.С., Діденко К.В., Кравченко Я.І. Фінансова безпека банків: сутність та оцінка. Бізнес-інформ, 1, 2021, С. 243 – 251.

25. Ніколаєнко Ю.В. Фінансова безпека банківського сектору України: теорія, методологія, практика: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 322 с..
26. Педченко Н.С., Дячек С.М. Розвиток методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи України. Економіка, управління та адміністрування. 2020. № 1(91). С. 133 – 145.
27. Шевчук, А. М. Банківські ризики: міжнародні та вітчизняні стандарти. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Том 24. № 2. С. 38-42.
28. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. Галицький економічний вісник. 2020. № 2 (27). С. 157.
29. Наглядова статистика НБУ. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://cutt.ly/Cer32qLL> (дата звернення: 20.06.2024)
30. Сисоєнко І. Аналіз процентних та комісійних доходів банківської установи. Економіка та суспільство. 2022. №36
31. Карчева Г., Карчева І. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансово-економічною безпекою банків. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 1. С. 189 – 198.
32. Лагно А.А. Розпізнавання загроз та усунення ризиків у забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України: дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Львівський національний університет імені Івана 66 Франка. Львів. 2023. С. URL: https://lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/04/diss_Lahno.pdf
33. Грудзевич У. Ліквідність та прибутковість банківської системи України у воєнний час. Сучасна парадигма публічного управління: Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (10–12 листопада 2022 р.) / За наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2022. С. 712–717. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Konferentsiia_Suchasna_paradyhma_2022.pdf
34. Офіційний сайт АТ «Сенс Банк». URL: <https://sensebank.ua/> (дата звернення 17.06.2024)

35. АТ «Сенс Банк». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/23494714/ (дата звернення 20.06.2024)
36. Фінансова звітність АТ «Сенс Банк». URL: <https://sensebank.ua/investorrelations> (дата звернення 17.06.2024)
37. Бержанір І. А. Діагностика показників ліквідності підприємств. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України: колективна монографія / за ред. Слатвінського М.А. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. 151–156 с.
38. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. Modern Economics. 2019. № 15. С. 21-26.
39. Бурлаєнко Т. І. Особливості управління кредитним портфелем банку. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. С. 767.
40. Владика Ю. П., Охріменко В. В. Особливості формування кредитного портфеля комерційного банку : thesis. 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54652>
41. Владика Ю. П., Турова Л. Л., Тарасенко Т. В. Адаптація кредитної політики комерційних банків в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-103>
42. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. Економіка і організація управління. 2021. № 2. С. 76–85. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.2.8>
43. Волкова В. В., Волкова Н. І., Ставська К. А. Концепція вдосконалення оцінки якості кредитного портфеля в управлінні кредитною діяльністю банку. Економіка і організація управління. 2021. №1 (41). С. 30-40.
44. Дзюблюк О. В. Управління кредитним процесом комерційних банків у контексті мінімізації кредитного ризику із використанням новітніх фінансових інструментів. Світ фінансів. 2017. №. 2 (19). С. 7-16.
45. Долінський Л. Б. Ідентифікація та кількісне оцінювання кредитного ризику комерційного банку. Економічний аналіз. 2016. № 1. С. 180-189.

- 46.Доценко І. О. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. С. 97.
- 47.Дуброва Н. П., Тріль А. О. Кредитна політика комерційного банку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 3(2). С. 59-61.
- 48.Коптюх О. Г. Вплив рефінансування на кредитний портфель банків: теоретичні аспекти та моделювання. Бізнес інформ. 2017. № 5. С. 190–195.
- 49.Косова Т. Д., Арсенюк Н. М., Буй П. С. Адаптивний фінансовий механізм управління інвестиціями і кредитним портфелем підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. №2. С. 103-108. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-15>
- 50.Про банки і банківську діяльність: закон. Офіційний сайт ВРУ. URL: <https://cutt.ly/Ser32cHC> (дата звернення 20.05.2024)
- 51.Куліш Г.П, Кот М.А. Управління кредитним портфелем банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 18. С. 463-467.
- 52.Курінна В. В. Кредитні ризики банківської системи України. Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд. 2021. № 1 С. 94-95.
- 53.Ларіонова К. Л. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 1. С. 233-240.
- 54.Манжула Д. П. Роль кредиту в діяльності комерційних банків. Молодий вчений. 2016. № 2. 67-70.
- 55.Михайляк Г. В., Михайляк І. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27(2). С. 103106.
- 56.Надієвець Л. М., Гевал О. О. Складові механізму формування та реалізації кредитної політики банку. Науковий журнал. 2017. №11. С. 153155.
- 57.Нечаєва І. А., Каплан Ю. О. Теоретичні основи управління якістю кредитного портфеля. Бізнесінформ. 2018. С. 116.

- 58.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 26.06.2024).
- 59.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 26.05.2024).
- 60.Пашков А. Оцінка якості кредитного портфеля. Фінансовий простір. 2019. № 2(18). С. 14–21.
- 61.Похитон І. П., Крот Л. М. Макроекономічні фактори формування кредитної політики банку. XXX Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства". 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/22225099.2023.9.7> (дата звернення: 26.05.2024).
- 62.Рибалко О. П. Кредитна політика комерційного банку та стратегії її реалізації. Інтелект XXI. 2018. С. 120.
- 63.Семенча І.Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера. Інфраструктура ринку. 2019. № 34. С. 291-297.
- 64.Серик Ю.В. Управління кредитним портфелем банку. Економіка і управління. 2017. №4. С. 70-75.
- 65.Сорока А. В. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком. Молодий вчений. 2017. С. 771.
- 66.Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи удосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2021. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/90.pdf
- 67.Степаненко К. Р. Особливості формування кредитного портфеля банку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. С. 112.
- 68.Суханова А. В., Пухальська Н. О., Черній Б. С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. Економіка і суспільство. 2018. С. 825.
- 69.Харченко А. М. Кредитний портфель банків України: аналіз, фактори, тенденції. Вісник Університету банківської справи. 2020. № 2(38). С. 54–60. URL: [https://doi.org/10.18371/2221-755x2\(38\)2020219747](https://doi.org/10.18371/2221-755x2(38)2020219747)

- 70.Шалигіна І. Кредитний портфель українських банків під час війни: ефективне формування та мінімізація ризиків. Сталий розвиток економіки. 2024. № 2(49). С. 186–194. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-29>
- 71.Turova L., Tarasenko. T. Credit policy of commercial banks under the conditions of marital state. Матер. XXIV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «ПОЛІТ.Сучасні проблеми науки» (2 квітня 2024 року, м. Київ), НАУ, 2024.
- 72.Примостка Л.О.,Краснова І.В.,Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. проф. С. В. Онишко. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. 686 с
- 73.Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі: Монографія / за ред.професора Л.О.Примостки, К.: КНЕУ, 2017 р. 380 с.
74. Примостка, Л., Краснова, І., Охрименко, І., Щеглюк, М., & Примостка, А. (2024). Формування стратегій хеджування фінансових ризиків. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 68–82. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4251>
- 75.Фінансовий бізнес: інновації, фінтех, регулювання: міжнародна колективна монографія / за заг. ред д.е.н., проф. Л.О. Примостки / Л.О. Примостка, І.В. Краснова, В.В. Лавренюк, Л.М. Сембієва та ін. – Київ : КНЕУ , 2022
- 76.Примостка Л.О., Краснова І.В., Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України С. В. Онишко. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 686 с (п.1.6. 1.6. Фінансова інклюзія в системі розбудови фінансового простору в Україні, с. 106-125)
- 77.Tsyganov S., Tsyganova N. Banks and their Role in the System of Resource Provision for the Productive Capacity of Countries. *Productivity of Contemporary Economies: Theory and Evidence*. Edited by Anton S. Filipenko, Oleksandra M. Moskalenko and Yurii K. Zaitsev. Cambridge Scholars Publishing. 2021. 257 p. p.182–204.

- 78.Циганова Н., Циганов С. Розвиток конкурентних відносин в умовах фінансової глобалізації. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 528 с. С. 111-133.
- 79.Циганова Н., Циганов С. Багатонаціональні підприємства у банківському секторі. Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка. Монографія / За ред. О. І. Рогача. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 368 с. С. 267–286.
- 80.Tsyganov S., Tsyganova N. Financial Globalization and New Regulatory Setting for Banking. Internationalization of the World Economy: Current Trends / Ed. By E. Siskos, O. Rogach. Kastoria: EVKONOMIA Publisher, 2020. 336 p. P. 71–90